

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Siilau

Högskolan Kristianstad

291 88 Kristianstad

044-20 30 00

www.hkr.se

Examensarbete

Avancerad nivå, 15 högskolepoäng

Grundläroutbildningen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3

Lärares tankar kring sjunkande resultat i läsning

- en kvalitativ intervjustudie utifrån internationella och nationella rapporter

Författare

Julia Andersson

Hanna Siilau

Handledare

Annette Ewald

Examinator

Victoria Johansson

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sörlau

HT-14, GT700L

Lärares tankar kring sjunkande resultat i läsning

- en kvalitativ studie utifrån internationella och nationella rapporter

Teachers' perceptions of the decreasing results in reading literacy – a qualitative interview study based on international and national reports.

Abstract

Den här studien utgår från en kvalitativ forskningsansats, där vi valt att intervjua fyra stycken lärare. Syftet med studien är att synliggöra några lärares tankar kring de sjunkande resultat som visats i de internationella och nationella undersökningarna, som PISA, PIRLS och de nationella proven i årskurs 3. Frågeställningarna berör hur lärarna ser på de negativa resultaten och om de upplever någon förändring i elevers läsförmåga. Utifrån detta har då lärarna förändrat eller anpassat sin undervisning som en följd av de resultaten och på vilket sätt i sådant fall? Frågorna berör även om de negativa resultaten påverkar lärarnas självkänsla.

Sammanfattningsvis visar analysen av studien att det har skett en förändring i elevers läsförmåga. Flera orsaker lyfts fram, då främst hur samhället har förändrats med en mångkulturell och multimodal miljö. Vilket i sin tur ställer andra krav på skolans sätt att undervisa inom läsning än vad som tidigare gjorts. Lärarna menar att den nya läroplanen från 2011 stödjer de arbetsätt som behövs för att bygga en större medvetenhet kring läsundervisningen, dock är en slutsats att skolan behöver utvecklas vidare för att ge alla elever den hjälp och stöd de är berättigade till.

Ämnesord: Läsförmåga, läsförståelse, läsning, lässtrategier, läsundervisning, PIRLS, PISA

Innehåll

Förord	5
Inledning.....	6
Bakgrund	6
Syfte och frågeställning.....	9
Centrala begrepp	9
Teoretiska utgångspunkter	9
Disposition	10
Sökmotorer.....	10
Metod och etiska överväganden	11
Kvalitativ metod.....	11
Semistrukturerad intervju.....	11
Urval.....	12
Genomförande.....	12
Bearbetning och analys av materialet.....	13
Tillförlitlighet	13
Etiska överväganden	14
Litteraturgenomgång	15
Lärares självkänsla	15
De internationella rapporterna PISA och PIRLS	16
Ur ett historiskt perspektiv	16
När Sverige började visa på en nedåtgående trend	16
Nationella proven i svenska	17
Kritiska röster mot internationella undersökningar.....	18
Faktorer som kan ligga till grund för försämrade resultat.....	19

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Lärares kompetens och undervisningsfaktorer.....	19
Olika begreppsförståelser av läsförmåga och läsförståelse.....	20
Nya textvärldar.....	21
Resultat.....	24
Anna.....	24
Kajsa.....	26
Sandra.....	29
Matilda.....	32
Analys.....	36
Lärares tankar kring den negativa utvecklingen.....	36
De internationella rapporternas påverkan på lärarnas undervisningspraktik.....	37
Påverkan av lärares självkänsla.....	37
Sammanfattning av analysen.....	38
Diskussion.....	39
Metoddiskussion.....	39
Resultatdiskussion.....	41
Avslutande tankar och förslag till nya forskningsstudier.....	46
Sammanfattning.....	47
Referenser.....	48
Bilaga.....	54
Bilaga 1.....	54

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Förord

I den här kvalitativa intervjustudien har syftet varit att fånga några svenska lärares tankar kring de resultat som har presenteras i internationella undersökningar som PISA och PIRLS, samt nationella undersökningar som de nationella proven med fokus på läsning. Vi har tillsammans utfört intervjuer och tagit del av den forskning vi har funnit relevant i förhållandet till undersökningens syfte. Arbetsprocessen har skett genom gemsama intervjuer som vi sedan transkriberade individuellt, hälften var. Litteraturen delade vi upp för läsning och genom gemensamma analyser och diskussioner har arbetet vuxit fram. Hanna har ansvarat för disciplin och planering. Julia har ansvarat för kontakter och arbetets struktur.

Slutligen vill vi rikta ett stort tack till våra informanter som har tagit sig tid till våra intervjuer trots skolans hektiska tid kring jul! Utan er hade vårt arbete aldrig drivit iland.

Vi vill även passa på att ge ett stort tack till vår handledare Annette Ewald för den goda handledning vi har fått. Vårt kritiska bollplank, som har svarat på frågor, gett oss uppmuntran, stöttning och respons.

Ett stort tack riktas också till alla de berörda som på något vis givit oss stöttning och vägledning genom arbetets gång och därmed gjort det möjligt för oss att genomföra det här examensarbetet!

Sölvesborg 2015-01-08

Hanna Sülau och Julia Andersson

Inledning

I den här uppsatsen ska vi fånga några lärares tankar kring de låga resultat inom läsning som presenteras i internationella och nationella rapporter och hur de eventuellt har påverkat lärarna i deras undervisningspraktik.

Bakgrund

De senaste åren har man i undersökningar så som PIRLS och PISA kunnat urskilja att svenska elevers läsförmåga har försämrats under en tioårsperiod. Även de nationella proven i svenska 2014 visade på låga resultat, särskilt läsförmågan av faktatexter. I det här arbetet definieras läsförmågan utifrån Libergs (Skolverket, 2012a.) fyra aspekter på läsförmåga; att kunna läsa av, att förstå innehållet i en text, att kunna använda sig och vara intresserad av innehållet i en text på olika sätt beroende på sammanhanget samt att kunna se på en text med kritiska ögon. Att läsförmågan har försämrats är oroväckande då skriftspråket har blivit en stor del av vårt samhälle. Skriften blir ett sätt att förhålla sig till vardagen, man läser, man blir läst för, man skriver och skaffar sig kontakter som förutsätter skriftliga meddelanden (Säljö, 2011). För att kunna tolka och skapa sig en förmåga att förstå vad olika texter uttrycker, behöver eleverna utveckla strategier för att kunna röra sig mellan olika typer av texter. Eleverna behöver en god läsförmåga för att förstå omvärlden och därmed sig själva (Bråten, 2008). De internationella mätningarnas resultat har gjort att alltmer forskning nu inriktar sig på läsförståelse. Forskningen inriktar sig på hur lärarnas kunskaper och kompetens, samt hur deras medvetna undervisning, kan hjälpa eleverna att utveckla en god läsförmåga (Westlund, 2009). Samhället förändras ständigt och med detta förändras även skolan och dess syn på vilka färdigheter som skall läras ut och vad som är viktigt för att kunna leva i det nya samhället. Människan lär av sin erfarenhet och erfarenheten kan vara väldigt varierande beroende på vilken kultur man kommer ifrån och vilken kontext man befinner sig i. Kan då de internationella undersökningarna ge en rättvis bild av hur läget ser ut i skolor världen över?

Problematiken som har kommit upp i samband med undersökningarna påpekar att texter är kontextbundna och att det därför är svårt att utgå från samma text eftersom man har så olika erfarenheter att relatera till (Langer, 2005). Undersökningens tillförlitlighet har även

diskuterats och vilka kunskaper proven egentligen mäter. Öppna frågor gör att proven behöver kortas ner i både antal frågor och text, vilket kan ge minskade möjligheter till reliabla bedömningar. Samtidigt som det gynnar somliga grupper av läsare mer än andra och dels riskerar att göra den skriftliga formuleringsfrågan till en begränsad faktor till vilken läsförmåga som kan uppvisas (Tengberg, 2014b.). Hur visar sig detta i praktiken och vad är lärarnas tankar kring ämnet? De val som lärarna gör i sin undervisning är grunden för elevers lärande och beroende på hur lärarna väljer att tolka läroplanen kan undervisningen se ut på olika sätt. I de internationella rapporterna kan ses att svenska elevers läsförmåga respektive läsförståelse har försämrats. Det har forskats mycket kring vad som kan ligga till grund för de försämrade resultaten, dock finns det inte mycket forskning om hur de internationella rapporterna tas emot av lärare och vad de kan ha för betydelse i praktiken.

Skolverket kom ut med en undersökning vad som kan ligga bakom de försämrade resultaten 2009. Dels har man tittat på hur elevers socioekonomiska bakgrund kan ligga till grund och diskuterat hur skolan ska kompensera de elever som inte har samma möjlighet att få stöd hemma. Forskare som bland annat Liberg (2010) har även kritiserat lärares brister i undervisningen, då man har haft en idé om att bara elever läser mycket kommer de bli bra läsare. Elever har även fått ta eget ansvar med fri läsning, vilket kritiserats då de inte utvecklar en djupare förståelse för hur man tar sig an en text (Liberg, 2010). Svenskundervisningen har även kritiserats för att inte ge eleverna tillräckligt med lässtrategier för att skapa sig en bättre läsförmåga (Westlund, 2013). Under 2011 skedde stora förändringar i skolan då det kom en ny skollag, ny läroplan och ny betygsskala. Samtidigt införde man lärarlegitimation, betyg i lägre åldrar och fler nationella prov (Skolverket, 2011a). De nya förändringarna har medfört nya frågor, bland annat hur lärarna påverkas av de senaste årens reformer och hur de funderar kring de nya kursplanerna och kunskapskraven?

Även Ewald (2015) poängterar de nya förändringarna, hon menar att eftersom skolan har blivit mer krav- och kompetensinriktad så ställs lärare inför flera utmaningar. Utbildningspolitiken sätter krav på mätbara resultat och det stämmer överens med kursplanen om strategisk läsning. Traditionen visar att svensklärare i de tidiga åldrarna har fokuserat på läsglädje men att flera lärare upplever att deras pedagogiska ansträngningar idag mer handlar om att exempelvis lära eleverna olika lässtrategier och läsa olika genrer. I lärarintervjuerna

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

som har skett i samband med ett pågående projekt ”Barns läsning och lärares didaktiska val” vid Högskolan Kristianstad har lärare exempelvis uttryckt ”att man idag måste vara stark och våga gå mot strömmen om man inte är helfokuserad på läsning som är mätbar”(Ewald, 2015) I PIRLS har man undersökt hur lärarna upplever skolmiljön. Något som utmärker sig är hur de svenska lärarna upplever deras arbetsvillkor och trivsel. Av alla de länder som medverkar i PIRLS undersökning har det visat sig att det är de svenska lärarna som är minst nöjda med sina arbetsvillkor (Skolverket, 2012b). En fråga man kan ställa mot denna bakgrund är hur lärarna påverkas som individ i yrkesrollen? Hur påverkas deras självkänsla i en miljö där missnöje och negativa resultat presenteras?

Mot denna bakgrund vill vi i mindre skala visa på fyra lärares tankegångar kring de sjunkande resultaten i läsning och hur de speglar sig i praktiken. Det vill säga om resultaten påverkar lärarna i deras undervisning och/eller i deras självkänsla.

Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att fånga några lärares tankar kring de sjunkande resultaten i läsning i nationella och internationella undersökningar som genomförts 2001-2014. De frågor som undersökningen utgår från är:

- På vilka sätt upplever lärarna den negativa utvecklingen?
- Påverkas lärarnas undervisningspraktik av de negativa resultaten?
- Påverkar de negativa resultaten lärarnas självkänsla?

Centrala begrepp

I arbetet används en mängd olika begrepp så som:

Avkodning, kunna avkoda vad som står i en text. Sambandet mellan fonem och grafem.

Läsförståelse, hur läsaren förstår och kan röra sig i en text.

Läsförmåga, hur läsaren kan avkoda en text, förstå innehållet i en text, kan använda sig och vara intresserad av innehållet i en text på olika sätt beroende på sammanhanget samt hur läsaren kan förhålla sig kritisk till en text.

Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkter arbetet utgår från ligger i det sociokulturella perspektivet att tänka kring lärande. Genom hela vår utbildning går det sociokulturella förhållningssättet som en röd tråd genom undervisning och lärares val av litteratur. Det sociokulturella perspektivet ligger även till viss del till grund för de styrdokument som vi ska förhålla oss till när vi kommer ut som praktiserande lärare och är därmed det som utgör en del av för vårt förhållningssätt. Det sociokulturella perspektivet har sin grund i Vygotskijs syn på kunskap, där han menade att människan lär i samspel med andra (Stensmo 2007). Vygotskij menade att det är genom kommunikationen med andra människor som vi kan uttrycka oss och organisera vår omvärld. Genom språket och kommunikationen formas vi som tänkande varelser och vi utvecklas ständigt. Det är genom kommunikationen med andra människor som vi kan uttrycka oss och därmed skapa kunskap. Språkliga begrepp hjälper oss att organisera vår omvärld (Säljö i Lundgren, m.fl., 2010). Ur ett sociokulturellt synsätt ses tal och skrift som sammanvävda och beroende av den sociala situation man befinner sig i (Bergöö, 2005). På så vis blir de samtal vi för skapade ur den kontext och historisk situerad situation vi är och verkar i just nu. Det finns en medvetenhet om att vårt val av teoretiskt perspektiv påverkar

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

sättet att se på den insamlade empirin och hur vi väljer att tolka denna. De resultat som baserats på intervjuerna utgår från dagens samhälle och hur lärarna upplever frågorna som ställs just idag. Vid ett annat år och med andra lärare är det möjligt att studien hade visat ett annat resultat.

Disposition

I det inledande kapitlet presenteras vad som ligger till grund för arbetet och vad det är inom ämnet som arbetet inriktar sig till. Det tar även upp de teoretiska utgångspunkter som utgör grundtanken i arbetet. I närmast följande avsnitt beskrivs den metod och de etiska övervägande som gjorts. Därefter redogörs aktuell forskning inom ämnet genom en relevant litteraturgenomgång. Vidare beskrivs det resultat som gjorts utifrån intervjuer med informanterna. I den sista delen av arbetet beskrivs den analys som gjorts utifrån arbetets syfte och frågeställningar. Till sist förs även en diskussion utifrån den analys som framkommit och vad den tidigare forskningen har sagt. Avslutningsvis förs en sammanfattning av hela arbetet.

Sökmotorer

I arbetet att hitta relevant forskning i förhållande till arbetets relevans har vi använt oss av högskolans bibliotekskatalog Diva, den nätbaserade sökmotorn Google samt Skolverkets hemsida. Sökorden har varit: PISA, PIRLS, nationella proven i svenska årkurs 3, läsförmåga, läsförståelse, kritik mot internationella undersökningar. I sökandet av relevant forskning har vi även bearbetat den litteratur som utgjorde grunden i vår tidigare kunskapsöversikt *Vad säger internationella undersökningar om svenska elevers läsförmåga?* (Andersson, Sülau, 2014).

Metod och etiska överväganden

I kommande avsnitt presenteras vald metod och de etiska övervägande som gjorts.

Kvalitativ metod

I vår undersökning föll valet på en kvalitativ metod, en metod som har växt fram ur de humanistiska vetenskaperna, och då först och främst genom de filosofiska inriktningarna fenomenologi- läran om fenomen och väsen, samt hermeneutiken- läran om tolkning (Stensmo, 2007). Syftet med den kvalitativa metoden är inte att generellt beskriva hur verkligheten ser ut (Stukát, 2011). I vårt fall innebär det att ta reda på några lärares tankar kring de sjunkande resultat i läsning som har presenterats i internationella och nationella undersökningar. Det vill säga hur lärarna upplever och hanterar dessa resultat. Följden av detta blir att belysa olika föreställningar som lärare kan ha kring detta fenomen utifrån deras bakgrunder. För att förtydliga, den här undersökningen beskriver alltså inte en generell bild av hur lärare i allmänhet tänker kring de sjunkande resultaten utan hur lärare kan tänka kring resultaten. Stukát (2011) beskriver det faktum att en kvalitativ undersökning handlar om att förstå och tolka insamlad data med förståelse för att den är en produkt ur den kontext och relation som informanten befinner sig i. Det kvalitativa forskningsmaterialet samlades in via semistrukturerade intervjuer där vi tog fasta på informanternas muntliga berättande med hjälp av inspelning av röstmemo och kompletterande anteckningar som vi förde under pågående intervju. Denscombe (2009) beskriver att den kvalitativa metodens resultat och slutsats grundas i det material som samlas in, vilket i vårt fall innebär att utifrån informanternas verbalt framförda data, utformade vi vårt resultat och därmed slutsats.

Semistrukturerad intervju

Ansatsen att samla in material och data till undersökningen ägde rum via intervjuer med lärare, varav vårt upplägg var att utföra dessa genom semistrukturerat upplägg. Detta innebär att vi i enlighet med Denscombe (2009) hade skapat färdiga frågor som vi ville behandla i förhållande till vårt syfte för undersökningen. Dock tillåter den semistrukturerade intervjun att vi som för intervjun har möjlighet att vara flexibla när det gäller att behandla ämnens ordningsföljd. Det ger därmed även utrymme att ställa följdfrågor till informanten.

Informanten ges därav möjlighet att utveckla sina tankar och idéer kring de ämnen som tas upp.

Urval

Vid urvalet av informanter togs det dels hänsyn till hur länge lärarna hade varit i yrket och dels var deras nuvarande arbetsplats befann sig. Lärarna som intervjuades arbetar i olika kommuner och därmed skiljer sig skolornas placering och storlek sig åt. Skolorna som lärarna arbetar på är både kommunala och privata. Genom detta har lärarna olika erfarenheter eftersom skolor organiseras olika. Genom skilda erfarenheter av arbetsplats och verksamma år var vårt syfte att samla in ett rikare material. Eftersom informanterna valdes med hänsyn till dessa faktorer och därmed förmodades ge betydelse för deras svar, kan man beskriva detta som ett strategiskt urval i enlighet med Stukát (2011). Stukát (2011) beskriver i enlighet med Vetenskapsrådet (2002) att konfidentialitet innebär att samtliga informanter i undersökningen inte ska kunna identifieras. Därmed ska informanten vara medveten om att deras deltagande i studien och därmed deras uppgifter kommer behandlas konfidentiellt. I samförstånd med konfidentialitetskravet skapades därmed fiktiva namn till lärarna efter intervjuerna för att de inte skulle kunna kopplas till sina utsagor.

Genomförande

För att kunna genomföra studien och därmed uppfylla studiens syfte var vårt första steg mot intervjuerna att ta kontakt med respektive administratör på skolorna via telefonsamtal. De i sin tur mejlade tillbaka mejladresser till de lärare som var intresserade av att genomföra en intervju. Dock stötte vi på vissa svårigheter vid den här tidpunkten eftersom det visade sig svårt att få tag i lärare som ville medverka i studien. Därmed fick vi ta hjälp av tidigare kända kontakter ute på olika skolor för att få tag på fler informanter. När informanterna, fyra lärare, var klara bestämdes tid och plats för intervjun tillsammans med varje enskild informant genom mejl- och telefonkontakt. I mejlet nämndes studiens syfte i enlighet med Denscombe (2009) som menar genom att informanterna får ta del av syftet ges de en inblick i ämnet. Dock var det ett medvetet val att informanterna inte fick ta del av intervjufrågorna i förväg. Det hade kunnat leda till att informanterna förberett sig och därmed hade det funnits en risk att informanternas svar hade blivit opersonliga, ytliga och anpassade efter vad informanten tror att vi som intervjuare vill ha till svar (Stukát, 2011). Vilket i sin tur hade kunnat innebära

en felaktig bild av lärarnas tankar i vårt slutliga resultat. I början av varje intervjutillfälle redogjorde vi för de etiska principer som Vetenskapsrådet (2002) har tagit fram för forskning inom humanistisk och samhällsvetenskaplig genre. Samt att syftet för studien än en gång presenterades. Intervjuerna dokumenterades genom röstmemo och transkriberades efter intervjutillfället.

Bearbetning och analys av materialet

Första steget av bearbetning och analys av det insamlade materialet var att lyssna på de inspelningar som gjorts och transkribera det. Därefter skrevs transkriberingarna ut för att lättare få en översikt av materialet. Genom det utskrivna materialet utgick vi från undersökningens forskningsfrågor. Det vill säga vilken information hade intervjuerna givit i förhållande till det syfte och de frågeställningar undersökningen har. Av informanternas utsagor, skapades fyra profiler, en för varje informant. Dessa baserades på vad informanterna hade berättat under intervjun som var relevant för undersökningen. I dessa profiler träder informanternas egna röster fram med hjälp av citat från intervjun. Utifrån dessa profiler kunde vi sedan på ett tydligt sätt skriva fram hur lärarna tänkte kring respektive forskningsfråga som sedan förtydligades i undersökningens slutliga analys.

Tillförlitlighet

Stukát (2011) i enlighet med Denscombe (2009) beskriver hur kvalitativa undersökningar är svårare att bedöma som trovärdiga eftersom det är i princip omöjligt att kopiera en social inramning. Det vill säga, tid och rum förändras, och det är därmed väldigt svårt att skapa en inramning av motsvarande människor i en miljö och situation igen, vilket innebär att man inte kan utföra undersökningen igen. Till skillnad från vad till exempel naturvetenskapsmän kan upprepa i ett experiment. Denscombe (2009) menar även att en annan faktor till varför den kvalitativa metoden kan vara svår att bedöma som trovärdig är att forskarna i en kvalitativ undersökning blir nära involverad informanterna i insamlingen av materialet och i tolkningen och analysen. Det innebär att chansen att några andra forskare kommer komma fram till ett identiskt resultat är väldigt liten. Dock menar Denscombe (2009) att tillförlitligheten på en kvalitativt utförd undersökning kan anses vara tillförlitlig genom en tydlig arbetsgång.

"Som en kontroll av tillförlitligheten kräver detta en tydlig redogörelse för metoder, analys och beslutsfattande och "tillhanda hållandet av en fullständigt reflexiv redogörelse av procedurer och

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

metoder som med så mycket detaljer som möjligt visar läsaren de undersökningslinjer som ledde fram till särskilda slutsatser" (Seale et al., 1999, s. 157). I själva verket måste det vara möjligt att granska forskningsprocessen" (Denscombe 2009, s.381).

Detta är något vi har tagit i beaktning i den här undersökningen, att läsaren tydligt ska kunna följa den process som har resulterat i undersökningens slutliga resultat.

Etiska överväganden

Informanterna i studien behandlas utifrån Vetenskapsrådets etiska principer för forskning som råder inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig genre (2002). Dessa principer är uppdelade i fyra huvudkrav, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att vi informerar våra informanter om vad syftet är med vår undersökning. Vilket innebar att varje informant fick ta del av studiens syfte dels i tillfrågningen av att medverka i studien samt i början av intervjun. I enlighet med samtyckeskravet har informanten rätt att bestämma över sin medverkan, om denna vill avbryta under pågående intervju ska detta ske utan någon negativ inverkan. Konfidentialitetskravet innebär att vi kommer behandla informantens personliga uppgifter med största möjliga konfidentialitet. Nyttjandekravet tillgodoser att uppgifterna som samlas in i samband med studie endast kommer att användas i aktuellt forskningsändamål.

Litteraturgenomgång

Följande kapitel kommer bearbeta aktuell litteratur utifrån undersökningens syfte och frågeställningar.

Lärares självkänsla

Mia Törnblom (2006) menar att självkänsla innebär hur vi ser på oss själva och hur man förhåller sig till den insikten. En låg självkänsla innebär att trots framgångar, komplimanger och kritik vågar man inte tro på det egna jaget. Utan istället erhåller en känsla av att aldrig riktigt räcka till. En god självkänsla däremot innefattar en tillförsikt till det egna jaget och ett lugn över att räcka till, man känner sig värdefull. Kveli (refererad i Larsson & Nilsson 2008, s. 5) menar att lärare kan uppleva en oro och en känsla av maktlöshet utifrån de utmaningarna lärarna ständigt får erfara inom yrket, som i sin tur därmed kan orsaka identitetsproblem. Utmaningarna som ter sig i skolan kan skapa en stress hos lärarna istället för en känsla av positivitet inför yrkets uppgifter och förändringar som sker i takt med att samhället utvecklas. Normell (2002) menar att lärare idag gör så mycket mer än att bara undervisa. Skolan är inte längre en plast där endast kunskap ska förmedlas utan även en plats där exempelvis barnuppfostran sker. Vidare poängterar Normell (2002) att lärare måste ha en god självkänedom, att man som lärare måste veta vem jag är och hur fungerar jag i samspel med andra. Det är även viktigt för att läraren ska kunna lita på sig själv och känna tilltro till sig själv. Att vara kunnig i sin lärarroll innebär dels på lärarens kompetens och dels erfarenhet, då erfarenheten skapar en trygghet hos människan (Normell, 2002).

Under våren och hösten 2013 pågick en mindre intervjustudie vid Högskolan Kristianstad genom projektet "Barns läsning och lärares didaktiska val". Intervjuerna visar sammanfattande att lärarna uttrycker känslor av sviktande förtroende och respekt för det arbete de utför. Utlåtanden som lärarna har gjort är bland annat "allt framställs som vi blivit mycket sämre på det vi tror vi kan, att undervisa" och "Man känner sig ständigt värdelös" (Ewald, 2015). De allt högre och framförallt administrativa kraven är förändringar som lärarna refererar till. Exempelvis införandet av lärarlegitimation, att man trots avslutad godkänd lärarexamen och efter många års yrkeserfarenhet ska "bedömas" om man är behörig

eller ej, är även något som gör att lärarna känner sig svikna i sin yrkesprofession (Ewald, 2015).

De internationella rapporterna PISA och PIRLS

Ur ett historiskt perspektiv

Sverige har deltagit i internationella kunskapsmätningar sedan början av 1960-talet och den första studien av svenska elevers läsförmåga genomfördes 1970. En av de första organisationerna som började med studier på elevers kunskapsförmåga är IEA (*International Association for the Evolution of Education Achievement*). IEA utgår i sina undersökningar utifrån västerländska läroplaner och eftersom vissa kritiserade IEA för att inte vara tillräckligt policyrelevanta valde man att utveckla internationellt jämförande kunskapsmätningar inom OECD (Pettersson, 2008). OECD utvecklade ett nytt program som fick namnet PISA (*Programme for International Students Assessment*) vars syfte var att synliggöra huruvida utbildningssystemet hjälper femtonåriga elever att möta samhällets krav när de gått ur skolan (Pettersson & Wester, 2010). Studierna i PISA genomförs vart tredje år och mäter elevers kunskap inom matematik, naturvetenskap och svenska. IEA mäter läroplanskunskaper, medan OECD mäter kunskaper som anses viktiga för framtiden (Pettersson & Wester, 2010). Syftet med de internationella mätningarna är att kunna se hur väl utbildningssystemet fungerar i olika länder. Teorierna om att ett välutbildat land medför en god ekonomisk ställning har resulterat i ett värde av att prestera bra i undersökningarna. De internationella kunskapsstudierna utförs både för att ge hjälp att utveckla nationernas utbildningssystem, men ger även en ekonomisk och politisk förutsättning då detta anses gynna samhället ekonomiskt (Pettersson, 2008). Genom jämförelserna ser man likheter, skillnader och hur utvecklingen förändras hos de olika länderna som medverkar. Genom studierna kan den svenska skolan bland annat se hur de ligger i resultaten i förhållande med de andra länderna, men även till sina egna prestationer mot föregående år (Pettersson & Wester, 2010).

När Sverige började visa på en nedåtgående trend

När Sverige deltog i sin första internationella studie som genomfördes inom läsförmåga visade resultaten att de svenska eleverna var bäst av alla de 19 deltagande länderna. Under

den andra studien 1991 deltog 31 länder och man kunde urskilja att de svenska eleverna hade presterat med likvärdigt eller bättre resultat än tidigare. Den tredje studien som utfördes 2001 av IEA under namnet PIRLS deltog 35 länder. Sveriges resultat visade att de svenska eleverna i årskurs 4 hade de bästa resultaten av alla. Eleverna i årskurs 3 låg något lägre men fortfarande över studiens genomsnitt (Pettersson & Wester, 2010).

PIRLS har sedan dess utfört studier med femårs mellanrum och Sverige har deltagit 2001, 2006 och 2011. Utifrån PIRLS undersökning från 2011 kan avläsas att svenska elever i årskurs 4 läsförmåga har försämrats. Flickorna läser bättre än pojkarna, men flickornas resultat har försämrats mer än pojkarnas sedan föregående undersökning 2006. Framst inom sakprosa texter. Även elevernas sociala bakgrund är betydelsefull, där de elever som har föräldrar med lägre utbildning presterar sämre än elever med välutbildade föräldrar (Skolverket, 2012b). I den nya kursplanen står det att skolan ska kunna ge alla elever samma möjligheter till lärande oavsett bakgrund och detta blir en del där skolan brister i sitt uppdrag. Genom resultat från PIRLS (Skolverket, 2012b) har man kunnat avläsa att svenska elevers läsförmåga försämras. I rapporten ser man att svenska lärare inte ger eleverna lika många tillfällen att utveckla olika lässtrategier som i andra länder vilket kan resultera i att svenska elever inte har lika många verktyg att ta till för att utveckla sin läsförmåga. Detta blir därmed ett problem då eleverna inte ges de redskap de behöver för att kunna ta sig an mer avancerade texter. Även PISAs undersökning från 2012 visar att 15åriga svenska elever har visat på en försämrad läsförståelse (Skolverket, 2013). Inom läsförståelse har resultatet sjunkit från 497p år 2009 till 483p. 2012, vilket är ett resultat som ligger under genomsnittsresultatet för OECD-länderna. Det är flickorna som presterar bättre än pojkarna, men varken flickorna och pojkarna kommer upp i OECD-genomsnittet på området. Genom undersökningen ser man även att inom läsförståelse är det framförallt de lågpresterande eleverna som tappar och presterar sämre resultat (Skolverket, 2013).

Nationella proven i svenska

I Sverige genomförs varje år nationella prov i vissa ämnen i grundskolans årskurser 3, 6 och 9. Undersökningarna genom de nationella proven är till för att stödja en likvärdig och rättvis bedömning och betygsättning i de årskurser betyg sätts, dels ge underlag för en analys av i

vilken utsträckning kunskapskraven uppfylls på skolnivå, huvudmannanivå och nationell nivå. De nationella proven är inte examensprov, utan en del av lärarens samlade information om en elevs kunskaper (Skolverket, 2014). Utifrån resultaten av de nationella proven i årskurs 3, som gjorts 2014, kan man utläsa att nästan alla, 99 procent av eleverna klarar kraven i svenska för muntliga förmågor och elevernas läsförståelse för innehållet i texten. De delprov som eleverna klarade i lägst utsträckning var delprovet som prövade deras skriftliga förmågor. I delprovet som handlade om att skriva faktatexter var det 9 procent av flickorna och 15 procent av pojkarna som inte klarade av kravnivån (Skolverket, 2014).

Kritiska röster mot internationella undersökningar

Samtidigt som de negativa resultaten har uppmärksammats i media, finns det samtidigt flera forskare som kritiserar de internationella undersökningarnas tillförlitlighet och negativa påverkan på skolan. I *The Guardian* (2014-05-06) skriver en lång rad namnkunniga internationella forskare ett inlägg om den möjliga negativa utveckling undersökningen kan medföra. De ställer sig kritiska till PISAs tester och påverkan av länders skolutveckling. De menar att OECDs snäva fokus på standardiserande tester riskerar att skapa en skola där man fokuserar på endast höga resultat i sådana mätningar och därmed dödar glädjen i lärandet. PISA har medfört att många regeringar tävlar för högre testpoäng. De uttrycker även en oro över att mäta en stor mångfald av pedagogiska traditioner och kulturer med en enda smal, vinklad måttstock, vilket kan göra skada för skolor och elever (*Guardian*, 2014-05-06).

Även Tengberg (2014b) har problematiserat de internationella rapporternas tillförlitlighet och vad de kan få för konsekvenser. Han lägger fram kritiken mot det snäva tolkningsutrymmet i de tillåtna svaren och att det finns risk att provfrågorna, och därmed provet i sig, utgör en dålig representation av den kunskapsdomän som man avser att pröva, nämligen elevers läsförståelse (Tengberg, 2014b). Vidare talar han om den utbildningspolitiska debatt där man påpekar att de internationella jämförelserna av elevers kunskaper snabbt blir till retoriska redskap för olika politiska viljeriktningar. På samma vis får offentliggörandet av kommuners och skolors resultat i de nationella proven betydelse för politiska och ekonomiska beslut (Tengberg, 2014a). Ur samma tankar har även Bergöö (2005) frågat sig vad det är vi vill att

skolan ska förmedla och skapa? Hon ställer sig kritisk till hur testen blir ett sätt att vilja skapa en skola där eleverna ska gå ut med en viss kunskap som ska främja samhällets ekonomi och välfärd.

Faktorer som kan ligga till grund för försämrade resultat

Lärarens kompetens och undervisningsfaktorer

I Elisabeth Franks (2009) studie av läsförmågan bland 9-10-åringar, har hon kunnat urskilja en skillnad i elevernas prestation beroende på vilken hembakgrund eleven har. Frank har även sett att lärarens kompetens och undervisningsmetoder har betydelse för elevernas läsförmåga. Lärarens kompetens handlar inte bara om att skapa rika läsmiljöer för eleverna, utan även att skapa en trygg klassrumsmiljö och en god föräldrasamverkan. Alatalo (2011) skriver i sin avhandling om olika viktiga faktorer för elevers lärande, varav en av dessa är lärarens kompetens.

Den kompetens en lärare behöver är följaktligen komplex och kräver både teori och praktik avseende både undervisningsinnehåll, undervisningsformer och förmåga att förstå individer och klassrumssituationer (Alatalo 2011, s.26).

Gustafsson och Myrberg (2002) resultat visar på att den resurs som väger tyngst är lärarens kompetens. Med det menar de en kompetens som är förvärvad genom att läraren har erfarenheter såväl praktiskt som teoretiskt. Genom att läraren erhåller kompetens som är byggd på en pedagogisk samt ämnesbaserad utbildning, beprövad yrkeserfarenhet och kompetensutveckling har visat sig ge positiva effekter på elevernas resultat. Genom en sådan kompetens har läraren kunskap om olika undervisningsmetoder och hur dessa kan anpassas till olika elevgrupper, hur intresse och motivation kan väckas hos eleverna och även förmågan att ställa mer komplexa frågor till eleverna (Gustafsson & Myrberg, 2002). Även Ingrid Carlgren (Carlgren, I., Lilja, A., Johansson, E., Marton, F, 2009) nämner det faktum att lärarens kompetens inom ett ämnesområde har betydelse för elevernas resultat. Hon menar att lärare hela tiden måste utveckla sin kunskap för att hänga med i utvecklingen, att vi måste förstå att den kunskap som lärare behöver, inte redan finns. Utan det handlar om att ständigt uppdatera och utveckla sin kunskap. För att vi ska kunna främja elevers lärande måste vi som lärare först ha en förståelse för hur vi ska kunna förmedla kunskapen vidare till eleverna, menar Carlgren (2009).

Liberg (2010) lyfter även problemet med att lärare har valt att låta eleverna arbeta mycket fritt med läsningen på grund av att det i läroplanen står att eleverna ska ”ta eget ansvar”. Lärare har därmed tolkat det som att eleverna själva ska ta ansvar för sitt lärande. För att klara av att utveckla sin läsförmåga och att kunna läsa mer avancerade texter behöver eleverna dock kontinuerlig hjälp för att kunna förstå, diskutera och samtala om texterna, menar Liberg. Även Karin Jönsson (2007) tar upp problemet med att låta eleverna arbeta fritt med läsning. Läsningen betraktas ofta som något individuellt och där den enskilda elevens förmåga och läsutveckling är det som står i fokus och observeras. Jönsson (2007) ställer sig kritisk till att man inte i tillräcklig utsträckning har forskat om läsning ur ett socialt perspektiv eller process. Hon menar att läsning inte bara handlar om att lära sig möta texten, utan att det är en större del där man får chansen att möta en social värld. Med en sådan utgångspunkt blir det viktigt att eleverna får samtala om texterna för att se hur eleven har uppfattat texten, vilket man missar om man låter eleverna arbeta fritt med läsningen (Jönsson, 2007).

Olika begreppsförståelser av läsförmåga och läsförståelse

Olika författare har olika sätt att se på begreppen *läsförmåga* och *läsförståelse* och vad dessa innebär. Begreppet läsförmåga och vad det innefattar spelar roll för hur lärare ser på den kunskap som skall förmedlas och även hur denne väljer att lägga upp sin undervisning. Kunskap om vad läsande är och kan vara, vilar på flera olika teoretiska perspektiv som kompletterar varandra. Vi väljer här att lyfta fram några.

Ett sätt att se läsning är genom ett kognitivt perspektiv. I det här perspektivet ses läsande som bestående av två aspekter: avkodning och läsförståelse. I det kognitiva perspektivet står individen i centrum och forskningen rör i första hand hur läsaren gör för att knäcka skriftkoden, avkodar en text och hur läsaren förstår innehållet i en text (Skolverket, 2012a). Det handlar om de mentala processer som sker hos läsaren i mötet med skrift. Lundberg (2010) som är en förespråkare för det kognitiva perspektivet beskriver det faktum att man som lärare bör vara medveten och uppmärksam på den ordningsföljd man väljer att undervisa de olika fonemen för eleverna. Det vill säga de språkljud som formar språket. Skriften ställer nya språkliga och kognitiva krav, och de som inte är goda och vana läsare, kan behöva hjälp med

dessa. I Sverige har just en avkodningsinriktad metodik dominerat läsundervisningen (Lundberg, 2010).

Ett annat perspektiv att se på läsning är ur det sociokulturella perspektivet. Här ligger ett större fokus på hur texter och läsande är situerad i olika sammanhang samt vilka möjligheter olika sammanhang ger för läsande och utveckling av läsande. Tanken är att man lär i interaktion med andra. Språket lärs i ett större sammanhang där det sociala, kulturella och historiska ses som centrala faktorer för lärande (Schmidt & Gustavsson, 2011). Läsförmågan beskrivs i det sociokulturella perspektivet som en komplex process där barn lär genom de sociala och kommunikativa miljöer som de befinner sig i. Därav blir både skolan och hemmet en viktig del i barnets utveckling av läsförmåga (Frank, 2009). I det sociokulturella perspektivet används ofta begreppet *literacy*, på svenska *litteracitet*, vilket innebär att man utgår från ett bredare forskningsperspektiv, och tar i beaktande att flera än de kognitiva faktorerna spelar roll för elevernas läsinlärning, bland annat intresse, motivation och föreställningar om läsande (Skolverket, 2012a). Literacy-forskning ur ett sociokulturellt perspektiv visar att vi människor tillämpar olika kompetenser i olika praktiker när vi aktivt deltar i olika sociala sammanhang. I ett skolsammanhang innebär det exempelvis att eleverna lär av varandra. En elev kan vara "expert" inom ett område samtidigt som en annan elev är "expert" inom ett annat. Genom deras varierande kunskap, kan de hjälpa och avlära varandra (Bagga-Gupta, 2006).

Nya textvärldar

Samhället idag bygger mycket på att vi kan läsa och tolka olika texter och bilder. Mängder texter har ökat markant och ställer krav på en större textkompetens än tidigare. Caroline Liberg (2008) talar i sin artikel om hur barn idag har med sig allt fler grundläggande läs- och skrivfärdigheter när de kommer till skolan idag. Vilket kan bero på att barnet kommer i kontakt med det textbundna samhället redan i tidig ålder. Barn får ta del av reklam på tv, men även leksakskataloger. Även föräldrarna får ta del av allt fler pedagogiska leksaker och metoder som ska främja barnens läs- och skrivutveckling. Barn skapar sig helt enkelt de grundläggande färdigheterna redan innan de kommer till skolan, vilket även visar sig i resultaten i de internationella rapporterna där i stort sett alla barn kan läsa. Vidare menar

Liberg (2008) att resultaten pekar på att den svenska skolan klarar av att förvalta det som barn har med sig till skolan av mer enkla läs- och skrivfärdigheter. Däremot lyckas man inte lika bra med att främja elevernas färdigheter till en mer avancerad nivå (Liberg, 2008). Samtidigt har medielandskapet antagit nya former och på flera sätt förändrat villkoren för läsande och skrivande i och utanför skolan. Det senaste decenniets ämnesdidaktiska forskning pekar dessutom på flera utmaningar för läsundervisningen. Många lärare saknar en klar idé om vilka slags förmågor till läsning och tolkning som eleverna ska jobba vidare mot efter den inledande läsinläringen och det råder en otydlighet kring vad som avses med text och läsning (Olin-Scheller, 2014).

För att utveckla eleverna till en mer avancerad nivå av textförståelse lyfter Liberg (2008) att det är viktigt att arbeta med textrörlighet. För att kunna bli en duktig läsare måste man hela tiden utveckla sin läsning. Kompetensen måste underhållas inom många olika ämnesområden. Förmågan att förstå och tala om texter och textuppgifter kan variera mellan olika ämnen och vilket förhållningssätt man har till innehållet har stor betydelse för hur väl man lyckas (Liberg, 2008). För att kunna bygga upp förståelsestrategier är det därför väldigt viktigt att kunna skapa sig ett rikt ordförråd inom flera olika ämnesområden. Detta gör att man kan bygga mer avancerade mentala textvärldar av det som ska läsas eller skrivas. En slutsats som Westlund (2013) drar i sin avhandling är att den svenska skolan inte lägger lika mycket tid på lässtrategier som de borde. Hon menar att man i Sverige lägger mer fokus på att eleverna ska läsa mycket, kunna återberätta, svara på frågor och läsa upp texten. Istället borde lärarna lägga mer fokus på att eleverna ska kunna behärska och tillämpa fler lässtrategier. Att läraren lär ut till eleven hur man kan använda sig av olika strategier har stor betydelse för hur elevernas läsförmåga utvecklas. Som lärare kan du också välja att vara en läsande förebild och visa *hur* man läser istället för att bara låta eleverna läsa individuellt (Westlund, 2013).

I det här arbetet utgår vi från ett perspektiv där läsförmåga innefattar fyra aspekter på läsande; att kunna läsa av en text, dvs. kunna avkoda texten, läsförståelse dvs. att förstå innehållet i en text, på ytan såväl som på djupet, att kunna använda sig av innehållet i en text på olika sätt

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sörlau

HT-14, GT700L

beroende på sammanhang för läsandet och syftet med texten och läsandet, samt att kunna förhålla sig kritisk till texten.

Resultat

I följande kapitel presenteras fyra profiler utifrån de lärare som intervjuats. De frågor vi utgått från framgår av bilaga 1.

Anna

På en mindre ort i en kommunal skola arbetar Anna. Hon har varit yrkesverksam i ett år och trivs med sitt jobb som lärare. Anna känner att hon har fått ta del av de resultat som har visats från de olika internationella undersökningar som gjorts det senaste året, både genom skolans utvecklingsarbeten och genom att själv söka information genom skolverket och fackliga lärartidningar. Skolan hon arbetar på har under hösten startat ett läsprogram på grund av de negativa resultat som har visats sig av PISA och de nationella proven. Hela skolan har engagerat sig i projektet från årskurs 1 till årskurs 6. Hon berättar att det är rektorn som har tagit initiativet till utvecklingsarbetet och att det är skolans förstalärare som är ansvarig för själva arbetet. Arbetet menar hon tyder på att man vill förbättra elevers läsförmåga.

det är väldigt tydligt att det har hänt någonting och att vi måste göra någonting åt det [...] och att det arbetas för att det ska bli bättre.

Anna påpekar att detta är hennes första klass och menar därför att det är svårt för henne att uttala sig om det har skett en förändring under de senaste tio åren. Det hon dock har upptäckt är att eleverna har vissa svårigheter med läsförståelsen.

mycket som vi har pratat om är det här att man har svårt, att många elever är väldigt duktiga på att läsa, men när man kommer till att diskutera ”vad är det vi har läst, vad författaren har för budskap”, det är där problematiken ligger. Att kunna läsa mellan raderna, metakognitiva förmågan att kunna argumentera och analysera en text, det är där problematiken ligger.

Hon påpekar att problematiken för eleverna ligger i att eleverna inte har någon djupare förståelse av de texter de läser och anser att det är lärarnas arbetssätt och undervisning som är problemet.

Jag är övertygad om att det har med skolarbetet och undervisningen att göra, man måste ju jobba med eleverna så att de tränger in i texten, man kan inte vara nöjd med att man bara kan avkoda eller ljuda en text till punkt. För det visar ju sig att det inte är många som har förstått vad de har läst eller om de kan läsa det.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Projektet som skolan arbetar med är ett utvecklingsarbete som är grundat i de negativa resultaten från de internationella undersökningarna. Projektet kallas ”En läsande klass” och går ut på att fånga elevers läsande och jobba aktivt med elevers läsförståelse.

Anna ställer sig positiv till det nya projektet och menar att hon kan se en skillnad bara på den korta tiden hon har arbetat med klassen.

Bara från det att jag tog över dem i augusti fram till idag, så är de ju otroligt mycket mer duktiga på att läsa mellan raderna och förstå vad de läser, just med hjälp av de här (strategierna, red. anmärker)[...]det händer något och det är ju bra.

Det som kan ligga till grund för de sämre resultaten tror Anna kan bero på att man har undervisat på ett annat sätt förut och att man kanske inte undervisat de delar som behövs idag. Hon påpekar att det har kommit en ny läroplan 2011 och att denna berör delar som att analysera och argumentera. Vidare menar hon att i den nya läroplanen handlar det mycket om att prata, till exempel att tala matematik.

Jag tror det är så eleverna lär sig [...] barn är inte vana vid det så det tar kanske 5-10 år innan de har kommit in i skolans värld och det är då resultaten kommer.

Hon menar att det har hänt mycket sedan man börjar arbeta med den nya läroplanen och att ett förändrat arbetssätt kommer att ge resultat.

jag tror det är en process som är på gång mot något positivt [...] inom några år så kommer resultaten höjas om man fortsätter arbeta på det här sättet.

Hon känner även att det är lärarnas ansvar att se till så att undervisningen fungerar och att det är lärarna som måste anpassa sig till ett nytt sätt att tänka, vilket kan krocka med hur man har arbetat tidigare. Anna tror att det största felet man kan göra är att skylla problemen i undervisningen på eleverna.

Det största felet man kan göra, tror jag, är att säga ”jag har en jobbig grupp” [...] Alltså man kan aldrig skylla en undervisning på eleverna, det går inte, för det är vårt jobb att undervisa för att det ska fungera och det tror jag är bra att vi uppmärksammar.

Anna tycker inte att de negativa resultaten påverkar hennes självkänsla. Hon ser det i stället som ett sätt att få förändra sin undervisning.

För det kan man ju inte ta personligt, för då tror jag inte man kan jobba som lärare. Det är min åsikt. Jag kan ju inte tänka ”Åh, va jobbigt” [...] Utan att det kanske är ett tecken på att jag får förändra min undervisning och se det som en sporre i sådant fall.

Anna tycker att hon som lärare kan märka en skillnad på läsförmågan hos de elever som får stöd hemma mot de elever som inte får det.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Det kan vara väldigt tydligt i vissa fall. De som har svårt för att läsa, som verkligen vill läsa, men som inte fått någon hjälp hemma och det är de som behöver ha någon som lyssnar [...] det blir ju verkligen orättvist för man får verkligen olika förutsättningar trots att man inte har valt det.

Hon känner att skolan hon arbetar på inte har tillräckligt med resurser för att kunna kompensera för de elever som inte får stöd hemma. Det finns en specialpedagog som läser med vissa elever då och då, dock inte varje vecka som hade varit mer önskvärt. Istället väljer hon att fokusera på att eleverna ska lära sig så mycket som möjligt i skolan och ger helst inte eleverna så mycket hemläxa, dock säger hon att läsning behövs, ”just läsläxa, att läsa är bra, för det behöver man nöta”.

En tanke på varför barn har svårare för faktatexter tror hon kan bero på att barn hör och ser mer än vad de läser. De är helt enkelt inte vana att läsa om information på samma sätt. Hon reflekterar över sin egen erfarenhet och säger ”om jag vill veta när stenåldern var kan jag googla direkt och behöver inte ha den kollen”. På samma sätt menar hon att barn kanske inte har fått den grund som behövs för att kunna analysera en faktatext då man inte är van vid dess struktur och uppbyggnad. Dock arbetar de mycket med faktatexter i klassen då de olika strategierna som de använder sig av ska fungera oavsett vilken text som används och oberoende vilken genre den tillhör. Allt från skönlitterära, illustrerande texter till faktatexter. Dock funderar hon på att även om man arbetar med faktatexterna i skolan kan det fortfarande vara svårt för eleverna att relatera till och tillämpa hemma.

Jag tror att om man använder en faktatext i skolan så kan man inte alls relatera det till det man gör hemma, för man läser inte sådant hemma längre.

Vidare problematiserar hon med att skolan kanske ska fundera över att lära in faktatexter på ett annat sätt och ställer frågan ”Finns det något annat sätt de kan lära sig? Vad är viktigt, inte viktigt?”

Kajsa

Kajsa arbetar på en privat skola i en större stad. Hon har varit verksam i fem år och har en klass på 25 elever där alla elever har en invandrarbakgrund. Kajsa har fått ta del av de internationella undersökningarnas resultat både genom att själv söka information via

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

nyhetsrapporteringar och media, men även via skolan på olika konferenser. Dessutom har det talats en del i lärarrummet då det varit aktuellt i media. Hon påpekar att resultaten visar på en försämring, men att det är svårt för henne se någon större skillnad.

Under dessa fem år kan jag inte se någon skillnad. Så jag kan inte säga att jag tycker att det har blivit sämre. Men jag tycker att eleverna framförallt på att förstå en text, det tycker jag att eleverna är ganska dåliga på faktiskt.

Kajsa tror att de negativa resultaten kan bero på många olika faktorer. Dels tror hon att många skolor är ganska stökiga, vilket gör att eleverna inte har någon riktig arbetsro. Vilket i sin tur leder till att eleverna tappat intresset. Att det finns brist på studiero i skolan tror hon kan bero på att det finns alltför lite resurser, alltför många elever i varje klass och att lärarna inte har lika mycket befogenheter.

Sen tror jag även att det är så mycket input från alla möjliga håll och allt ska vara så himla roligt hela tiden. De är inte vana att få sitta och läsa en bok, bara vila, ta det lugnt, läsa sin bok och ha det mysigt.

Kajsa upplever att eleverna har svårt att framförallt förstå texter, vilket kan bero på att man inte läser så mycket hemma.

Jag upplever att, i alla fall mina elever, inte har ro att läsa en bok, utan de får så mycket information. Det ska vara så mycket intryck hela tiden, att de tittar hellre på en film eller tittar på något häftigt tv-program eller så där. Det ska vara mycket synintryck och intryck från alla håll och kanter. En bok är liksom att man bara läser sig till det och då får man skaffa sig fantasin själv och jag tycker att, eller jag upplever det så att de har liksom inte ro att läsa en hel bok. Det är ju jättesvårt att få mina elever att läsa en bok från pärm till pärm, för oftast så kommer de inte ens in i texten och hittar, eller finner det så intressant att de vill läsa den vidare.

Eftersom Kajsas elever har invandrarbakgrund arbetar hon med läroplanen – svenska som andraspråk. Hon upplever att läroplanens mål i läsning inte skiljer sig nämnvärt mot den vanliga läroplanen. Dock ser hon en skillnad i elevernas läsförståelse då hon upplever att de barn med invandrar bakgrund är generellt sämre på att läsa, vilket hon tror kan bero på att de inte alltid förstår vissa ord och vad böckerna handlar om.

Jag tycker att elever med invandrarbakgrund är ganska mycket sämre på att läsa. Sen kan jag många gånger tänka att det beror på att de inte alltid förstår vad böckerna handlar om. För när man kommer till ettan så läser man ganska lätta böcker [...] det finns inte så många svåra ord och så där och då går det bra.

När eleverna sedan kommer upp i årskurs 3, blir texterna svårare och eleverna förväntas kunna läsa lite tjockare böcker. Här upplever Kajsa ett moment 22 då eleverna kan läsa, men

inte alltid har en förståelse för vad boken handlar om. Samtidigt vill eleverna inte läsa lättare böcker utan oftast böcker med lite mer innehåll och mer text trots att de är svårare.

De förstår inte vad boken handlar om för att de blir så mycket svårare ord och då blir det plötsligt jätetråkigt att läsa och det blir också svårt att motivera dem till att läsa en lättare bok, för det vill de oftast inte för då tycker de att det är barnsligt, så de vill oftast läsa de böckerna med lite mer innehåll, lite mer text, men de förstår inte dem så de blir lite ja..

Hon kan även tänka sig att det är därför elever idag, både elever som är svenskfödda och de med invandrarbakgrund, har lite svårare för faktatexter eftersom de innehåller fler svåra ord och då förståelsen tryter blir texterna tråkiga. Hon säger ”så tappar man sitt intresse och tappar man sitt intresse är det jättesvårt att förstå”. För att komma runt problemet har de på skolan arbetat för att eleverna ska kunna ta till sig information eller fakta på ett annat sätt, exempelvis genom film, studiebesök eller att någon berättar av egen erfarenhet, istället för att använda sig av traditionella böcker. Vilket hon problematiserar

då väljer man ett annat sätt att låta eleverna lära sig på, men då får de ju heller inte öva sig på att läsa faktatexter.

Kajsa upplever även att det inte finns någon bro mellan årskurs 3 och 4, då det ställs andra krav på eleverna som de inte är vana vid. Hon upplever att många lärare som tar över klasserna i årskurs 4 gnäller över att eleverna inte kan någonting, trots att eleverna uppnår alla mål för årskurs 3.

Det är ganska tråkigt som lärare att alltid få höra det att de inte kan någonting eller så, för vi utgår ju ändå från målen och har de uppnått målen så kan de ju det ändå.

Detta är något som lärarna på skolan har tagit upp till diskussion och funderat över varför det alltid upplevs så. Kajsa tror att det kan bero på att det ställs så olika krav på eleverna i de olika årskurserna. I de lägre åldrarna tas man mer om hand om än när man går i fyran. Det blir även svårare texter och man ska klara sig mer på egen hand och under eget ansvar. Ett sätt tror Kajsa hade varit att göra läroplanen ännu mer strukturerad. Att man istället bara för att ha mål för årskurs 1-3, har mål för varje årskurs. Eftersom det är många elever som kommer som nya till Kajsas klass, upplever hon att det blir svårt för henne att veta vad eleverna har gjort i de tidigare skolorna. Eftersom det är så fritt med hur man väljer att lägga upp planeringen under de tre åren, finns det risk att eleven missar vissa delar.

Vi får ganska mycket elever som kommer som nya. Några som kommer i tvåan och nya som kommer i trean och några som hoppar av [...] och det är jättesvårt när man får nya elever ”Jaha, vad har de gjort på sin förra skola?” De kanske inte alls har följt läroplanen på det sätt som vi gör nu och de har kanske valt att göra helt andra grejor. Då missar man ju jättemycket.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Kajsa upplever inte att de negativa resultaten påverkar hennes självkänsla.

Det berör ju inte mig som individ. Det är ju något som baseras på alla elever. Om det hade varit bara mina elever, då hade det varit jättejobbigt. Men så känner jag inte nu.

Ett annat problem som hon upplever i skolan är att det finns alltför lite resurser. Det finns inte tillräckligt med stöd för att kunna kompensera de elever som inte har samma möjlighet att få hjälp hemma. På skolan finns det läxhjälp en gång i veckan för respektive årskurs. Skolan har tre parallella årskurser vilket innebär att det kanske är 2-3 elever som får väljas ut varje vecka för att få hjälp. För att kunna stödja eleverna hade det behövts mer hjälp.

det är kanske 80 % av varje klass skulle behöva den där hjälpen egentligen, men det är ju helt omöjligt [...] så ja, det är ju mer resurser, mer personal, mer vuxna. Det behöver inte alltid vara en utbildad lärare. Bara mer vuxna.

Sandra

Sandra har en lång erfarenhet av läraryrket, i 39 år har hon arbetat som lärare. Dessa år har berikat henne med erfarenheter kring både hur olika skolor jobbar, olika läroplaner samt hur lärarutbildningen har påverkat lärare och dess undervisning ute i praktiken. För närvarande arbetar hon på en liten skola som tillhör ortens större grundskola med en klass på 24 elever. På skolan som Sandra arbetar på, har resultaten av de internationella rapporterna inte uppmärksammats vidare mycket. Utan de har presenterats kort på någon konferens när rektorn har valt att sätta det på dagordningen.

Hur jag har fått ta del av dem? Jag kan säga att det bara har varit väldigt kort information på någon konferens [...] För övrigt är det bara upp till oss själva att läsa, intressera sig och hålla sig a' jour med vad det är som händer.

Däremot har de nationella proven uppmärksammats desto mer. Under hela hösten har rektorn på skolan avsatt tid för lärarna att sitta i sina arbetslag och gå igenom gamla nationella prov i syftet att upptäcka vilka svårigheter eleverna visar och därmed fundera över hur man i skolan ska arbeta med detta.

För närvarande har vi en väldigt engagerad rektor som bedriver skolutveckling och som har avsatt tid för konferens en gång i veckan. Och under några tillfällen nu i höst har vi suttit i lågstadiet för sig, och diskuterat och tittat på gamla nationella prov och försökt analysera. Vad

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

ligger svårigheterna här? Vad är det eleverna har gjort för fel? För att vi ska kunna se till att det inte återupprepas och då har vi ändå haft goda resultat på de nationella proven.

För att bli mer insatt i debatten kring de sjunkande resultaten i de internationella undersökningarna har Sandra fått ta saken i egna händer då hon anser att det är ett mycket viktig och aktuellt ämne att hålla sig uppdaterad inom. Genom media, lärartidningar och internet har hon följt den rådande situationen, men de resultat som har visats är inget som hon är chockerad över. ”Jag tycker det är jättespännande, fast de förvånar mig inte resultaten, det gör de inte”. Dock menar hon att det inte bara är de senaste åren utan det har varit under en väldigt lång tid som hon har märkt av denna skillnad. Orsaken till detta menar hon kan bero på en rad olika faktorer, dels anser hon att det beror på den utbildning som lärarna får genom högskolan. Genom de år hon har arbetat ute i skolorna har hon mött nyanställda kollegor som har kommit från högskolan och hur det då har påverkat dem i sin undervisning. Hon berättar vidare att hon anser att man kommer alldeles för lätt in på högskolan.

Jag skyller mycket på det här låga intaget som man kan ha för att komma in på lärarhögskolan. [...] från år 1989 så la de om utbildningen. Man kunde ju komma ut och bli 1-7 lärare och få en 1,2, 3:a och man hade ingen undervisning i läsinläring! Det är inte konstigt att eleverna inte kan lära sig att läsa då. Så det är utbildningen och standarden på många utav de som läser som är undermålig, tycker jag.

Sandra resonerar kring hur samhället har förändrats på olika plan och hur det i sin tur har påverkat skolan. Eleverna har mycket mer fritidsaktiviteter än vad de hade förr och Sandra upplever även att föräldrarna överlag är mer stressade idag än vad de var förr. Dock betonar hon att beroende på vart skolan ligger och vilket upptagsområde skolan har så skiljer det sig i huruvida föräldrarna engagerar sig i sina barns skolgång. Sandra förklarar även att mycket av den tiden som hon anser hade behövts i klassrummet tillsammans med eleverna plockas bort och ersätts med studiebesök, schemabrytande aktiviteter och dylikt.

Det är så söndersplittrat på schemat. Det händer så mycket, man ska hit och man ska dit, så det blir liksom inte någon lugn och ro.

Vidare kommer Sandra in på de svårigheter som kan uppstå i att möta alla elever i en mångkulturell klass på individnivå, som ensam lärare i klassrummet. Hon berättar att hon flertal gånger har fått ta emot elever i klassen som knappt har några erfarenheter av det svenska språket. Kommunen Sandra jobbar i har så kallade förberedelseklasser, där elever

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

som kommer ifrån andra länder ska gå så att de ges en chans att lära sig det svenska språket innan de kommer ut i en vanlig klass. Tyvärr är dock platserna i dessa klasser redan upptagna och då placeras barnen direkt ut i vanliga klasser.

Sen så ska de ut till oss och sitter som stora frågetecknen och förstår inte någonting av det vi gör. De förstår inte ett ord här. Och vi får inga extra resurser för det heller och det är förfärligt och se, det känns inte bra att vara lärare när det är på det viset.

Hon förklarar även att det finns en tanke med att barnen slussas ut i vanliga klasser direkt och den är att det ska vara lättare för barnen att lära sig språket i en miljö där det används på riktigt. Dock menar Sandra om det ska fungera, måste det ges resurser för att läraren ska kunna möta alla elever i klassen.

I undervisningen har hon inte ändrat på något särskilt som följd av internationella och nationella undersökningar. Utan baserat på hennes erfarenhet har hon märkt vad som fungerar och inte fungerar i elevernas läsundervisning. Hon menar att man ändrar på sin undervisning på många sätt, hela tiden utifrån de erfarenheter man skaffar sig.

Men jag tycker att det viktiga är i undervisningssituationen att man får glada, intresserade, säkra barn som trivs, för då går kunskapen in. Jag tror att det är jätteviktigt att få en sådan miljö så att barnen trivs och känner att de tar ansvar var och en för deras arbete och det jobbar jag jättemycket med.

Vidare diskuterar Sandra orsaker till varför hon tror elevers förmåga att läsa faktatexter har försämrats. Hon menar att eleverna måste lära sig lässtrategier för att förstå hur de ska hantera de texter som de läser.

Man måste ju jobba med eleverna så att de tränger in i texten, man kan inte vara nöjd med att man bara kan avkoda eller ljuda en text till punkt. För det visar ju sig att det inte är många som har förstått vad de har läst eller om de kan läsa det. Det är ju det som är felet att man liksom inte kan leta upp fakta och få fram budskapet i texten.

För närvarande arbetar hon tillsammans med resten av lärarna på skolan med konceptet "En läsande klass" för att eleverna ska bli mer säkra i lässtrategier. Hon beskriver även den problematik hon har sett när eleverna lämnar årskurs 3 för att börja årskurs 4. Texterna blir här svårare och faktatexter används på en helt annan nivå. Men lärarna förväntar sig att eleverna har lässtrategierna med sig "Och utan att träna lässtrategier så bara läser man utan att hitta kunskapen i det liksom". Trots de negativa resultaten uppger Sandra att hon fortfarande känner sig glad och stolt över att vara lärare, och säger "jag älskar mitt jobb". Men hon uttrycker även en sorg över att hon upplever att många lärare har alldeles för låga krav på sina

elever. Hon menar att man måste våga ställa krav på eleverna och inte bara nöja sig. ”Då blir jag ledsen för det finns så fruktansvärt mycket dålig undervisning”. Dagens läroplan är däremot något hon hyllar, hon menar på att hon aldrig har sett en läroplan bli så använd som Lgr 11.” För finns det inte med i läroplanen som hinner man inte med det, så den är nästan utsliten redan.” Säger hon och skrattar. ”Den är så välanvänd av oss allihop. Så jag tycker att den har de lyckats med.”

Matilda

Matilda var klar med sin lärarutbildning 1986 och har sedan dess varit verksam i yrket med undantag för några mammaledigheter. Hon arbetar på en kommunal skola i en mindre stad och hennes nuvarande klass består utav 18 elever. På skolan har de inte hållit några konferenser eller liknande, varken gällande de internationella undersökningarna som PISA och PIRLS eller nationella undersökningar såsom de nationella proven. Men som Matilda poängterar “Vi har inte haft det som några pedagogiska diskussioner och så allmänt, det har vi inte. Men vi har ju anammat det ändå, när man diskuterar vid fikabordet och sådär”. Vidare berättar hon hur hon själv har tagit del av de resultat som har presenterats genom olika kanaler, såsom lärartidningar, internet, tv och så vidare. Även om resultaten visat på en nedåtgående trend poängterar Matilda att man bör ha ett kritiskt till allt som presenteras.

Alltså när man gör undersökningar och tester, så kan man alltid testa på olika sätt. Och fundera kring vad det mäter för någonting. Vad mäter man? Vilken typ av kunskap är det man vill åt? [...] Hur man ser på kunskap ser är ju också olika ut. Som vi jobbar här i vårt land och hur vi ser på kunskap och elevers utveckling ser ju kanske inte likadant ut i asiatiska länder till exempel. [...] då kan man ju ifrågasätta lite, vad mäter man? Och där har jag inte fördjupat mig så hemskt mycket egentligen, men man har ifrågasatt det.

Hon berättar även att hon har varit och lyssnat på en finsk forskare som diskuterar just det faktum att Finlands resultat i PISA är befinner sig mycket högre än Sveriges och faktorer som det kan bero på. Vidare diskuterar Matilda faktorer som kan bero på den skillnad i resultat som har visats. I Sverige har skolan varit med om mycket förändringar som bland annat nya lärarutbildningar och nya läroplaner tillskillnad från grannlandet Finland.

Sedan kan man ju också diskutera det här med att de inte har så mycket invandrare i Finland. Hur de jobbar med specialundervisning, för det ser inte heller likadant ut som i Sverige. [...]det är ju rätt intressant att höra hur de jobbar där eftersom resultaten är så mycket högre. För deras går ju uppåt och våra sjunker. Plus det här med en jämförelse med ett grannland för vi har ju i alla fall lika kulturer och så.

Matilda och hennes kollegor upplever att det är något som behövs göras utifrån de sjunkande resultaten. Tillsammans har de börjat arbeta mer strukturerat i en studiecirkel kring "Läsfixarna" med syftet att arbeta mer fokuserat med textförståelse. I studiecirkeln diskuterar lärarna hur arbetet i respektive klass har gått för att sedan kunna ge varandra tips och nya idéer för en ännu bättre undervisning. Matilda säger "Alltså vi har ju försökt och ta tag i det i alla fall, förhoppningsvis ska det kunna hjälpa till att lyfta och göra så att resultaten blir bättre". Hon förklarar vidare att hon genom kontakter på högskolan har hört att det förekommer att flera studenter har svårt att läsa in texter och därmed förståelsen av texter. Vilket följetången blir att många bestämmer sig för att hoppa av eller inte klarar sin utbildning. Vilket Matilda menar kan vara en konsekvens av att skolan inte har kunnat hjälpa studenterna i tidigare stadier i deras skolgång, då de inte har utvecklat tillräckligt starka lässtrategier. Hon upplever att det har blivit ett glapp, den avancerade läsningen är något som eleverna många gånger får ta sig an själva. I kommunen arbetar de med ett projekt som kallas för "Språk i alla ämnen", något som Matilda entusiastiskt berättar om. Det innebär att alla lärare, oavsett vilket ämne man undervisar i, ska arbeta medvetet med språket.

Att vi tänker att vi faktiskt är språklärare allihop även om man är matte/NO-lärare eller SO-lärare. Att man verkligen jobbar med det, på ett genomtänkt sätt, att man verkligen går in för det. Det tror jag att man kan ha hoppat över många gånger, man tar för givet att det här kan dem.

Den förändring över tid som hon har erfarit är inte att elevernas läsförmåga i sig har försämrats, utan det är deras bristande intresse för läsning som hon bekymrar sig för. Hon framhäver att det krävs mycket mer idag för att locka eleverna till läsning jämfört med tidigare. Hon har även under utvecklingssamtal erhållit uppfattningen att föräldrar vanligtvis inte läser lika mycket för sina barn längre. Vilket innebär att elever idag, inte i samma utsträckning får förebilder inom läsning av böcker som de kanske fick förr.

Jag såg någon gång en undersökning, nu kan jag inte säga var ifrån men för 10 år sedan läste 75 % för sina barn, idag läser 35 % för sina barn och det är på tio år det har förändrats. Det tror jag också har en viss betydelse. Det har stor betydelse, det här med att läsa tillsammans med sitt barn.

Hon resonerar kring om det kan bero på teknikens under, att barnen sitter mycket vid datorer, ipads och att föräldrar sitter mycket med sina mobiltelefoner. Det finns så många andra sätt idag att både ta del av fakta, nyheter och nöje än via tryckt skrift. Hon menar att detta kan vara en bidragande effekt till varför dagens elever har ett torftigare ordförråd än vad hon upplevde att eleverna hade förr.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Hur mycket pratar man som förälder med sina barn kan ju jag känna som har barn själv. Hur mycket tal eller diskussioner har jag med var och en varje dag hemma? Alltså det är ju mycket runt omkring som påverkar, som jag tror har gjort att det har blivit så. Men det är sorgligt, det är det, och ledsamt.

Matilda kommer sedan in på att hon i början av terminen fick en ny elev till klassen som endast hade varit i Sverige i 1,5 år och har ett annat modersmål. Vilket i sin tur alltid blir en utmaning, dock upplever hon att även många svenska barn idag saknar många delar i det svenska språket. Detta gör, som Matilda uttrycker det, ”att språket blir fattigare”. Hon har i samband med detta arbetat med cirkelmodellen i klassrummet, för att hjälpa eleverna framåt i sin språkutveckling. Ett arbetssätt som hon upplever främja alla elever i klassen i deras språkutveckling. Det Matilda även har observerat är att de elever som kunde läsa när de började ettan och de som inte kunde det, närmar sig varandra och läser jämförelsevis jämbördigt när de går i årskurs 3. Vilket då innebär att en del av de elever som läste snabbt har stannat av lite.

innan sa man alltid att tjejerna var, alltså språkligt låg före killarna. Att de läste tidigare än killarna. Men det tycker inte jag att jag kan se idag utan det känns mer som att det är rätt jämbördigt där.

Hon berättar att flera föräldrar har frågat henne varför eleverna många gånger trivs när de går i de lägre årskurserna men när de kommer upp i de högre årskurserna tappar de ofta motivationen och upplever skolan som tråkig. Vilket hon sedan drar en parallell till det faktum att det ofta är killarna som trivs mindre i skolan och därmed ofta får sämre resultat i de högre årskurserna.

ändå så är det dem som oftast får de bra jobben, eller de högst betalda jobben om man nu säger så. Så det handlar inte om intelligensen, men varför har många av dem misslyckats i skolan? Är det för att vi inte kan möta dem på rätt sätt?

Genom de negativa resultat som har presenterats har skolan fått mycket kritik och Matilda berättar att hon har kollegor som har varit sjukskriva eller som har sadlat om och börjat arbeta med annat. Mycket då på grund av att det upplevs vara mycket negativt kring skolan. Lärarna upplever att de sällan får någon positiv respons. Vilket även Matilda upplever att hon kan känna av. Dock menar hon att det är ofta kritik som kommer ifrån media, och att hon som lärare måste se till sin egen elevgrupp och sin egen skola. Det är där hennes arbete tar form. Om hon har glada elever som utvecklas i den takt de ska och nöjda föräldrar så betraktar hon det som resultatet av sitt arbete. Det resultat som presenteras väljer hon istället att se som en

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

utmaning, ”Att nu måste vi faktiskt göra någonting åt det, hur kan vi göra? Och vad kan jag göra?”. Hon upplever att det många gånger kan bli diskussioner lärare emellan som bara tynger ner och påverkar individen negativt.

Men jag försöker och jag har bestämt mig att jag inte ska hålla på och bli den där gnälliga de sista femton åren som jag har. För det blir bara en nedåtgående spiral som gör att, det leder ju ingen vart med något om man börjar så. Men jag försöker och liksom vara aktiv här med kollegorna på jobbet. Att vi har studiecirkeln och vi försöker ju jobba med det så att vi ska försöka vara positiva. Och inte gnälla så mycket hela tiden.

Säger Matilda med ett skratt.

Analys

I följande kapitel presenteras den analys som framkommit genom resultatet av intervjuerna med lärarna i utgångspunkt av frågeställningen som presenterades i samband med syftet.

Lärares tankar kring den negativa utvecklingen

De lärare vi har mött, uttrycker olika sätt att se på den negativa utvecklingen. Alla är dock ense om att resultaten visar på en negativ utveckling av elevernas läsförmåga. Lärarna uttrycker att eleverna är generellt duktiga på att läsa, men har svårt för den mer djupare förståelsen av texter. Två av lärarna, Anna och Kajsa, har inte arbetat så länge inom yrket och säger sig därför ha svårt att se om det har skett en förändring över tid. De två andra lärarna, Sandra och Matilda, som har en längre yrkeserfarenhet säger sig se en förändring de senaste åren. Vidare diskuterade var och en av lärarna faktorer som kan ligga till grund till de försämrade resultaten i läsning. Anna menar att man inte arbetat så medvetet med läsundervisningen tidigare och att det tar tid att implementera den nya läroplanen från 2011. Även Matilda nämner detta under sin intervju. Matilda ställer sig även mer kritisk till undersökningarna och lyfter problematiken kring vad en undersökning faktiskt mäter och vilken kunskap är det man vill fånga? Vidare har Matilda märkt en stor skillnad på föräldrarnas engagemang i sina barns läsning och även elevernas eget intresse läsning av texter. Detta är även något Kajsa tar upp, då hon liksom Matilda tror att elevers brist på intresse kan påverka deras läsförmåga. Detta kan bero på den tekniska frammarschen. Eleverna har andra intressen som exempelvis datorspel och film, vilket går före läsandet av böcker. Kajsa upplever att hennes elever har svårt för förståelsen av texter. Vilket kan bero på att svenska inte är deras förstaspråk och att de inte har samma språkliga förebilder och stöd hemma.

Kajsa upplever tillsammans med samtliga lärare i undersökningen att skolan har allt för lite resurser för att möta alla elever och att det därför blir svårt att ge alla elever samma möjligheter till utveckling. Sandra menar att lärares brist på undervisningskompetens kan ligga till grund för elevers försämrade läsförmåga vilket hon skyller på den bristfälliga utbildningen på lärarhögskolan. Hon menar att det låga intaget på högskolorna och

undervisningskvaliteten, särskilt inom läsinlärning, gör att de lärare som kommer ut i yrket har en alldeles för låg akademisk nivå och kunskap för att kunna bygga upp en god undervisningsmiljö i klassrummet.

De internationella rapporternas påverkan på lärarnas undervisningspraktik

Alla lärarna i intervjustudien arbetar medvetet med undervisningen kring läs- och skrivutveckling. Anna, Sandra och Kajsa jobbar på uppdrag från skolan och därmed på order från rektor, med olika läsprojekt. Anna och Sandra jobbar båda med konceptet ”En läsande klass” vars syfte är att eleverna ska bli mer medvetna om den skrivna texten, med hjälp av olika strategier. På skolan där Kajsa jobbar arbetar de mycket med att få eleverna intresserade och därmed kompletterar man skolarbetet med studiebesök och andra intresseväckande metoder. Matilda arbetar med som hon benämner med ”Läsfixarna”, på initiativ från henne själv och hennes kollegor. Därmed är det inte skolan som har gjort denna åtgärd. Utifrån de resultat som har presenterats säger Anna och Matilda att de har blivit mer medvetna och förändrar kontinuerligt sin undervisning.

Påverkan av lärares självkänsla

Samtliga lärare som medverkar i studien är överens om att deras självkänsla inte har påverkats av resultaten. Anna som inte varit verksam så länge uttrycker att det är svårt att ta åt sig då hon inte haft en egen klass så länge. Kajsa menar att undersökningarna grundar sig på alla elever och inte just hennes klass. Hade det dock enbart varit riktat mot hennes egen klass hade hon tagit mer illa vid sig personligen. Istället väljer både Kajsa och Anna att se resultaten som en sporre att utveckla deras arbetssätt tillsammans med eleverna. Matilda som har en längre yrkeserfarenhet berättar att hon haft kollegor som fått sjukskriva sig och bytt arbete på grund av negativ respons i skolan. Kollegorna har känt att deras arbete aldrig lönar sig och att de utsatts för negativ kritik i skolan. Själv upplever Matilda inte samma press, utan menar att hon ser allt mer som en utmaning. Vilket innebär att hon inte tar det personligt utan väljer att se till sin egen klass. Detta är något även Sandra håller med om, att hon med sin beprövade erfarenhet har upptäckt vad som fungerar och känner sig därmed trygg i sin undervisning. Dock uttrycker hon en sorg över att många lärare har alldeles för låga krav på sina elever, att det finns mycket dålig undervisning. Vilket då kan vara en faktor till varför läraryrket har fått en sådana negativ klang.

Sammanfattning av analysen

Syftet med arbetet har varit att fånga några lärares tankar kring elevers sjunkande resultat i läsning. Resultatet ger en bild av fyra stycken lärares tankar kring den negativa utveckling som visats i internationella och nationella undersökningar. Analysen visar att de lärare som varit yrkesverksamma har sett en förändring i elevers läsförmåga. Elever är inte längre lika intresserade av att läsa böcker, vilket de tror kan bero på att samhället har utvecklats till ett multimodalt samhälle där elever väljer att möta andra typer av texter än just böcker. Även hemmet spelar stor roll då några av lärarna menar att föräldrar och barn inte samtalar om böcker på samma sätt som förut. I analysen framkommer att lärarens kompetens och läsundervisningen spelar en stor roll i hur elever lär och presterar. Med en god läsundervisning finns större möjlighet att ge elever de verktyg som behövs för att utveckla sin läsförmåga. Det har riktats viss kritik mot högskolans allt för låga krav på de lärare som kommer ut på fältet. Eftersom det är lärarens roll och ansvar att utveckla sin undervisning och främja elevers läsförmåga är det viktigt att denne har en god utbildning och grund att stå på.

Två av lärarna i undersökningen har valt att ändra sitt arbetssätt till följd av de negativa resultaten. De menar att de arbetar med en större medvetenhet i läsundervisningen för att kunna stödja elevernas utveckling. I det ena fallet är det skolan som har utvecklat ett nytt arbetssätt, medan det i det andra fallet är läraren själv som valt att förändra och utveckla sin undervisning.

Ingen av lärarna i studien anser att de negativa resultaten påverkar deras självkänsla. De ser istället resultaten som en utmaning och ett sätt att arbeta vidare med sin undervisning för att utvecklas.

Diskussion

I följande kapitel förs först en diskussion kring arbetets val av metod, sedan en diskussion utifrån den analys undersökningen har visat i relation till arbetets syfte och frågeställningar.

Metoddiskussion

Undersökningens metod föll på en kvalitativ forskningsansats, eftersom vi ansåg att en kvalitativt genomförd intervju skulle ge oss en djupare bild av lärarnas tankar. Eftersom de genomförda intervjuerna byggde på ett semistrukturerat upplägg gav det oss som intervjuade möjlighet att ställa följdfrågor till informanterna. Innan undersökningens metod av insamling av data var bestämd, hade vi även andra metoder än intervju i åtanke. En enkätundersökning hade inneburit att vi hade kunnat kontakta flera lärare och därmed fått en mer generell bild av lärares tankar. Dock hade det inte gett oss en möjlighet att ställa följdfrågor till informanterna. Likaså en observation i lärarrum hade kunnat ge oss en mer ”verklig” bild av lärarnas tankar kring de negativa resultaten från internationella och nationella undersökningar. Lärarna hade då befunnit sig i en naturlig situation med deras kollegor som de dagligen befinner sig i. Problemet som vi upplevde kring en sådan observation var dels att om vi inte hade uppmuntrat lärarna till att anta en sådan diskussion kring resultaten hade det kanske inte ens kommit på tal. Samtidigt som om vi hade presenterat ämnet hade diskussionerna möjligtvis inte gett en rättvis bild av lärarnas tankar då de eventuellt hade anpassat sina svar efter det sociala sammanhang de befann sig i. Att läraren helt enkelt inte hade vågat eller velat uttrycka sin personliga åsikt utan istället format svaret utifrån vad läraren hade förmodat behaga kollegorna mest.

Antalet informanter bottnar sig i den tidsram vi hade till vårt förfogande gällande undersökningen. Vi är medvetna om att fyra lärare inte kan ge någon helhetsbild över hur lärare överlag tänker kring de resultat PISA, PIRLS och de nationella proven i svenska har presenterat. Vi anser dock att fyra lärares tankar ger till viss del en förståelse och medvetenhet för hur lärare kan tänka och känna kring dessa resultat. En kvalitativ undersökning tar längre tid eftersom intervjuerna ska transkriberas och analyseras samtidigt som de ger djupare svar

(Denscombe, 2009). Dock gav transkriberingarna och därmed även ljudinspelningarna, oss möjligheten att återigen uppleva intervjuerna i sin helhet. Till skillnad om vi endast hade använt oss av anteckningar, då viktiga aspekter av informanternas språk hade kunnat gå förlorat. Genom skapandet av fyra individuella profiler gav det oss möjlighet att låta lärares egna röster stiga fram mer omfattande i studien. Genom att deras röster skrivs fram, blir det insamlade materialet mer tydligt i undersökningen. Det insamlade materialet har grundats i ett fältarbete, i den här undersökningen via intervjuer, och därefter utsatts för en detaljerad granskning. Följden av detta blir att läsaren blir medveten om det material som resultatet är baserat på och bidrar därmed till undersökningen tillförlitlighet (Denscombe, 2009).

Vid urval av informanter gjorde vi ett medvetet val av att tillfråga lärare med olika lång erfarenhet inom läraryrket. Den bakomliggande tanken var förhoppningen om ett rikare insamlat material. Nu i efterhand upplever vi att det lönade sig då vi kan se skillnader i lärarnas svar beroende på erfarenhet. Matilda och Sandra som har arbetat som lärare en längre period menar att de kan se en förändring över tid gällande elevers motivation och inställning till läsning. Även den progression som har skett gällande elevers försämrade resultat. Anna och Kajsa har däremot svårare för att se en sådan förändring eftersom de inte har varit yrkesverksamma så länge.

Vi valde att delge undersökningens syfte i samband med när lärarna tillfrågades om att ställa upp i intervjun. Lärarna fick dock inte ta del av intervjufrågorna förens vid intervjutillfället eftersom informanterna inte skulle kunna formulera svar i förväg genom att undersöka ämnet djupare och därmed ge opersonliga, inövade och ytliga svar (Denscombe, 2009). En nackdel som Denscombe (2009) nämner är att genom en kvalitativ metod påverkar forskarna materialet genom sina tolkningar och tidigare erfarenheter. Vilket i sin tur medför att analysen hade kunna te sig annorlunda om undersökningen hade genomförts av andra forskare. Trots detta anser vi att valet av metod fungerade bra då det bidrog till att vi kunde uppfylla undersökningens syfte och ge svar till frågeställningarna. Som vi tidigare nämnt i teoretiska utgångspunkter är det viktigt att poängtera att de resultat vi har fått fram bottnat i hur just de lärare vi intervjuat har upplevt de ställda frågorna idag. Även hur vi som intervjuare har ställt frågorna och tolkat de svar som informanten uttryckte. Vid ett annat år, ett annat tillfälle och med andra lärare hade vi förmodligen fått ett annat resultat. På så vis har den teoretiska

utgångspunkt vi antog inför undersökningen, det sociokulturella perspektivet, genomsyrat hela arbetet. Kunskap har bildats genom samtal mellan informanter och forskare. Den information som har framkommit ifrån informanterna är kontextbunden och historiskt situerad (Bergöö, 2005).

Resultatdiskussion

Arbetets syfte har varit att fånga lärares tankar kring sjunkande resultat inom läsning. De frågor som ställts har varit hur lärarna upplever den negativa utvecklingen, om det har påverkat deras undervisningspraktik och om de negativa resultaten har påverkat deras självkänsla. Med arbetet har vi tagit del av lärares tankar och funderingar som vi i detta kapitel kommer utveckla vidare i en diskussion som relateras och problematiseras till den forskning som skrivit fram och ur ett sociokulturellt perspektiv.

Analysen visar att samtliga lärare upplever att det har skett en förändring i både elevers intresse för läsning och läsförmåga. Lärarna lyfter att eleverna är bra på att avkoda texter och läsa texten rakt av, men har svårt att visa en djupare förståelse för textens innehåll. Analysen visar att lärare har skapat sig nya sätt att tänka kring läsning. Läraren Anna menar att man har börjat tänka mer medvetet kring läsning och att man nu använder sig av olika metoder, för att utveckla elevers läsförmåga, i större grad än man gjort tidigare. Hon menar även att läroplanen stöttar henne i sin undervisning, då den hjälper henne att fokusera på de förmågor som eleverna behöver utveckla, inte bara på avkodning. Samtliga lärare är eniga om att undervisningen har stor betydelse för elevers lärande och lyfter att det har blivit en större medvetenhet kring elevers läsning där lässtrategier står i fokus. Detta är något som Barbro Westlund (2013) lyfter och menar att den svenska skolan behöver utveckla en starkare lästradition och arbeta mer med lässtrategier. Analysen visar att lärarna faktiskt har utvecklat sin undervisning bland annat genom att låta eleverna få arbeta med lässtrategier för att ge eleverna de verktyg som behövs för att skapa sig en djupare förståelse för texten de läser. Ur ett sociokulturellt perspektiv lär elever genom samspel med andra vilket stämmer överens med den undervisning lärarna presenterar. Lärarna bygger sin undervisning på ett samspel där de tillsammans med eleverna försöker fånga texternas budskap och djupare tankar. Samtalet kring texterna står i fokus för att elever ska kunna lära av varandra, samtidigt som det finns en vuxen till hands för att utveckla tankarna vidare. En av lärarna väljer att arbeta med

cirkelmodellen, som på samma sätt innebär att läraren tillsammans med eleverna skriver ihop texter för att stötta varandra, ta vara på varandras erfarenheter och skapa nya kunskaper tillsammans (Gibbons, 2002).

Det finns många tankar om vad de negativa resultaten kan bero på och förmodligen är det flera orsaker som ligger till grund. Något som går som en röd tråd är de nya förutsättningarna i skolan. Samhället har förändrats på kort tid och som Schmidt (2013) uttrycker ställs det krav på en skola som ska kunna möta både mångkulturalitet och en multimodal miljö. Elever idag har nya sätt att möta texter, vilket gör det svårare att fånga intresset för läsandet av böcker. I läroplanen uttrycks att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov (Skolverket, 2011b). Ytterligare poängteras det i läroplanen att skolan särskilt ska ta ansvar för elever med svårigheter och därför se till att det skapas olika vägar att nå kunskapsmålen för olika elever (Andersson, 2014). Frågan är om lärare har de förutsättningarna som behövs för att möta alla dessa krav i sin undervisning? Av analysen i arbetet framkommer att samtliga lärare anser att det behövs mer resurser i skolan. Det finns ett behov av mer stöd och pedagogiska resurser, vilket skulle kunna grunda sig i en känsla av otillräcklighet att möta de krav som finns. Ett problem som uppmärksammas är att de elever med en annan bakgrund har svårt att få den hjälp som behövs för att nå samma kunskapskrav som elever med svensk bakgrund. I läroplanen står det att "hänsyn ska tas till elevers olika förutsättningar och behov samt att skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för utbildningen" (Skolverket, 2011b, s.8). Då lärare uttrycker en viss oro över dessa elever, är det möjligt att det behövs ett tydligare förhållningssätt för hur man ska hantera elever på olika erfarenhet- och kunskapsnivåer. Olin-Scheller (2006) problematiserar svensk lärarnas roll, då denne både ska utgå från ett mångkulturellt perspektiv, vara väl förtrogen med det vidgade textbegreppet och även kunna möta alla elever på deras individuella nivå för att kunna utveckla deras förmågor.

Analysen visar att lärarna finner det svårt att ge elever med en annan bakgrund den stöttning som behövs för en vidare kunskapsutveckling. Lärarna menar att det behövs mer resurser i framförallt specialpedagogik. En av lärarna uttrycker att elever som inte har det svenska språket med sig har svårt att förstå och hänga med i skolarbetet. Undervisningen utgår därmed inte från elevernas tidigare erfarenheter, vilket går emot både läroplanen och det sociokulturella perspektivet att tänka, då det är skolans roll att ta vara på elevers nuvarande

kunskap för att sedan vidareutveckla denna. På ett sätt brister skolan, då man inte tar vara på elevers sociala och kulturella erfarenheter och bygger vidare på dessa.

En annan lärare som arbetar med enbart elever med en annan bakgrund har i sin undervisning valt att hitta andra sätt att lära eleverna än just genom att läsa texter. Hon väljer att utgå från elevers möjlighet att uppleva. Det vill säga att eleverna ska skapa sig en kunskap genom gemensamma upplevelser. Som i sin tur skapar gemensamma referensramar för eleverna i klassen. Detta går hand i hand med det sociokulturella perspektivet att tänka, där man väljer att skapa olika sociala sammanhang där elever lär sig olika begrepp i olika kontext. På så vis är syftet att det ska bli lättare för eleverna att skapa sig nya erfarenheter som de sedan kan koppla till de texter de möter. Detta är något som även Gibbons (2002) menar främjar undervisningen om man som lärare ser det som en utmaning att nå alla elever och då även de med ett andraspråk, kan det verka som en katalysator för ett språkutvecklande arbete som gagnar alla elever. Alla elever har olika erfarenheter och alla kan av olika anledningar ha svårt att förstå de texter som de möter i skolan. Genom att inse att man inte kan ta för givet att eleverna förstår de ämnesspecifika ord de möter i skolan utan att de behöver läras ut. Genom att hitta stimulerande och effektiva sätt att göra detta på och genom att kritiskt granska hur språket används i klassrummet hjälper lärarna inte bara andraspråks elever utan även många av deras enspråkiga kamrater (Gibbons, 2002). Ett annat sätt som skolan hade kunnat nå andraspråks elever på är att involvera hemmet. I läroplanen (Skolverket, 2011b) står det att skola och hem ska samverka för att skapa elevens bästa möjliga förutsättningar. Analysen visar att lärarna gör ett medvetet val att inte ge eleverna hemläxa eftersom föräldrar har olika förutsättningar att hjälpa deras barn, särskilt då det svenska språket brister och att det på så vis blir orättvist för de elever som inte får någon hjälp hemma. Ur ett sociokulturellt perspektiv begränsas eleverna då de hade kunnat få hjälp ur det sociala sammanhang de möter i sin vardag. I Gibbons (2002) menar man att skolan och hemmet hade kunnat samverka då elever hade kunnat bli hjälpta av föräldrarna genom de språk som ligger närmast till hands och på så vis skapa egna sociala sammanhang, där eleverna sedan kan koppla sin erfarenhet vidare till skolsammanhang.

En annan punkt som lyfts av lärarna i undersökningen är att elever idag använder sig av andra språkförmågor än att läsa just böcker. Det nya kunskapssamhället ställer inte samma krav på

att söka information i böcker och i fokus står istället tekniken. I analysen framkommer att lärarna anser att barn idag inte har samma förebilder i hemmet, då man istället för att läsa böcker väljer tv, data, ipads och andra multimodala medel för att kommunicera. Ur ett sådant perspektiv är det inte längre de traditionella skrivna texter som barn möter. Istället ställs det andra krav på textkompetens ur ett multimodalt perspektiv. Detta är något som Gustafsson & Rosén (2005) diskuterar där de menar att datorn spelar sedan ett antal år tillbaka en stor roll i många elevers liv. Eleverna använder dock inte datorn enbart i syfte att läsa texter, utan främst för andra aktiviteter såsom spel, chatt och informationssökning. Detta kan få negativa effekter på deras läsförmåga, eftersom de förändrade läsvanorna under fritiden ger dem mindre träning i läsandet av längre texter. En följd blir att elevernas lästräning i allmänhet minskar (Gustafsson & Rosén 2005). I läroplanen (Skolverket, 2011b) står det att man ska utgå från elevernas verklighet och erfarenheter i undervisningen. Ur ett sociokulturellt perspektiv visar det på en brist på mötet mellan skolans textvärldar och elevens egna textvärldar. Skolan behöver på så vis möta den kontext eleverna bär med sig från sin vardag för att sedan koppla den till kontexten i skola. En av lärarna uttrycker att skolan kanske behöver tänka i nya banor för att intressera och motivera eleverna. Samtidigt menar Liberg (2010) att det behövs en mer funktionell undervisning för att eleverna ska kunna röra sig i de texter de möter och även få en djupare och mer avancerad läsförmåga. Är det möjligt att då möta eleverna i de multimodala texterna, men samtidigt utveckla en mer djupare och avancerad läsförmåga?

Av analysen framkommer att lärarna i studien inte anser att deras självkänsla blir påverkad av de negativa resultaten, utan istället ser resultaten som en utmaning att bygga vidare och förbättra sin undervisning. Ur analysen framkommer även att det är lärarnas eget ansvar att ta reda på de resultat som visats och att det enbart är en lärare som säger att skolan har presenterat resultaten och diskuterat dessa. På så vis blir lärare många gånger lämnade ensamma i sin yrkesroll att ta eget ansvar att förhålla sig till de resultat som presenteras, sedan själva ta ställning över på vilket sätt de ska förändra sin undervisning för att nå alla elever. Detta överensstämmer med Skolverkets (2003) undersökning där det generellt visar att lärare lämnas ensamma med att tolka sin egen undervisning. Vare sig skolledning eller kollegor vill tränga sig på med synpunkter, utan detta ses som ett intrång i yrkesfriheten. Det påpekas även att lärare hade haft mycket att vinna på att närmare samverka med varandra, vilket även ses

positivt ur ett sociokulturellt perspektiv, då man kan lära av varandra. Den ensamma rollen är utsatt för lärare, eftersom det rent tekniskt är svårt att bedöma effekten av olika insatser i undervisningen. Man är beroende av återkoppling och socialt utbyte för att göra säkra tolkningar (Skolverket, 2003).

Samtidigt som lärarna i studien inte anser att deras självkänsla blir påverkad av de negativa resultaten, lyfter en av lärarna att några kollegor har mått dåligt över den negativa kritik som riktats mot skolan under en längre tid. En annan lärare talar istället om att yrkesprofessionen måste inte enbart bevisas för allmänheten, utan även för kollegorna, då man ifrågasätts för sitt arbete och att det brister i kommunikationen och mellan lärarna i årskurs 3 och 4. Att det finns brist på samarbete mellan årskurserna är inget som uttalas tydligt av lärarna som intervjuas. Dock är det möjligt att det bör uppmärksammas då PIRLS undersökningar utgår från årskurs 4. Liberg (2008) påpekar att det sker en förändring i de texter eleverna möter från årskurs 3 till årskurs 4. Eleverna får under den här tiden mer ansvar och får i större utsträckning möta texterna på egen hand, då de förmodas klara av detta i den högre årskursen. De ökande kraven på att skriva allt längre texter inom olika genrer, kan för många elever leda till riktiga chockupplevelser (Liberg, 2008). Ur ett sociokulturellt perspektiv hade ett samarbete kollegor emellan kunna främja förståelsen för att kunna bygga en bro mellan de olika årskurserna. På så sätt hade de även kunnat möta eleverna på den kunskapsnivå de ligger och skulle på så sätt kunna främja deras läsförmåga.

Avslutande tankar och förslag till nya forskningsstudier

Det har varit intressant att ta del av lärarnas tankar och funderingar kring de negativa resultaten. En reflektion som vi har gjort efter avslutad undersökning är hur vidare lärarnas tolkning av de negativa resultaten skiljer sig åt. Eftersom det var endast en av de lärare som vi intervjuade som hade fått en mer omfattande genomgång av dessa på arbetsplatsen. Då lärare verkar lämnas själva att tolka resultaten, skiljer sig dessa tolkningar åt beroende på vilken kunskapssyn läraren har? Är lärarna insatta i vad för kunskap de olika undersökningarna mäter?

Det ställs stora krav på lärare och deras undervisning, både på att skapa en intresseväckande och lärorik undervisning, möta den kritik som riktats mot skolan och kunna svara för förväntningar på utveckling och framgångsrika resultat i den mångkulturella skola vi idag befinner oss i. Utifrån detta väcks frågor så som; på vilka sätt skolan ska möta den mångkulturalitet och multimodalitet som finns? Behöver svenskämnet utvecklas till att möta fler och olika texter på ett annat sätt för att kunna väcka elevers intressen och samtidigt utveckla elevernas djupare och avancerad läsförmåga utifrån deras individuella kunskapsnivå?

Sammanfattning

Det här arbetet är uppbyggt utifrån en kvalitativ studie, där vi valt att intervjua fyra stycken lärare. Syftet med studien är att fånga några lärares tankar kring de negativa resultaten inom läsning som visats i de internationella och nationella undersökningarna så som PISA, PIRLS och de nationella proven i årskurs 3. De internationella och nationella undersökningarna har visat att svenska elevers läsförmåga har försämrats under en tioårsperiod (Skolverket, 2012b). I dagens samhälle ställs stora krav på att kunna läsa och där skriftspråket har blivit en stor del av att kommunicera i vardagen (Säljö, 2011). För att kunna tolka och skapa sig en förmåga att förstå vad olika texter uttrycker, behöver eleverna utveckla strategier för att kunna röra sig mellan olika typer av texter. Eleverna behöver en god läsförmåga för att förstå omvärlden och därmed sig själva (Bråten 2008). De val som lärarna gör i sin undervisning är grunden för elevers lärande och beroende på hur lärarna väljer att tolka läroplanen kan undervisningen se ut på olika sätt. Utifrån vårt syfte vill vi synliggöra hur lärare ser på de negativa resultat som presenterats och hur de anser att de speglar och eventuellt påverkar dagens skola och undervisningspraktik. Frågeställningar som arbetet utgår från är följande, på vilka sätt upplever lärarna den negativa utvecklingen? påverkas lärarnas undervisningspraktik av de negativa resultaten? Samt påverkar de negativa resultaten lärarnas självkänsla?

Valet av metod föll på att göra en kvalitativ intervjustudie med semistrukturerat upplägg för att kunna ställa fler följdfrågor och på så sätt fånga djupare svar. Utifrån intervjuerna bearbetas sedan materialet till utformandet av fyra profiler av de intervjuade informanterna. Vidare presenteras arbetets resultat som utgår från studiens syfte och frågeställningar.

Sammanfattningsvis visar lärarnas reflektioner att de har skett en förändring både i elevers intresse för läsning och deras läsförmåga. Det finns många tankar kring vad detta kan bero på och förmodligen är det flera orsaker som ligger till grund. Resultaten visar att lärarna har börjat arbeta mer medvetet med läsundervisning till följd av de negativa resultaten. Samhället har förändrats och ställer mer krav på en undervisning ur ett multimodalt perspektiv, men även för att möta den mångkulturalitet som finns i dagens skolor. I arbetets resultat framkommer att lärarna inte anser att deras självkänsla blir påverkad av de negativa

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

resultaten, utan istället ser dem som en utmaning att utveckla sig själv och sin undervisning vidare.

Referenser

Alatalo, T. (2011). *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1-3 – om lärares möjligheter och hinder*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Andersson, H. (2014). *Elevens berättelser om sina upplevelser av gymnasiet*. Educare - vetenskapliga skrifter, Tillgängligt:

<http://www.mah.se/upload/FAKULTETER/LS/Publikationer/EDUCARE/Educare%202014.1.pdf>. Hämtat: 7 december 2014.

Andersson, J. & Sülau, H.(2014). *Vad säger internationella undersökningar om svenska elevers läsförmåga?*. Kristianstad: Högskolan Kristianstad.

Bagga-Gupta, S. (2006). Från läs- och skrivkompetenser till literacy. Ett sociokulturellt och kommunikativt perspektiv på språkanvändning. I: Ellvin, M. (red.). *Ord och bild ger mening. Svenskläraryrke 2006*. Stockholm: Natur & kultur.

Bergöö, K (2005). *Vilket svenskämne? – Grundskolans svenskämne i ett lärarutbildningsperspektiv*. Malmö: Malmö universitet.

Bråten, I. (2008). *Läsförståelse i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.

Carlgren, I., Lilja, A., Johansson, E., Marton, F.(2009). *Den forskande läraren – med ansvar för yrkets kunskapsbildning*, s. 9-23. Stockholm: SAF och Läraryrket.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Ewald, A. (2015) "Litteraturdidaktiska utmaningar och dilemman i systemskiiftens tid". I: Tengberg, M. & Olin Scheller, C. (red.) *Svensk forskning om läsning och läsundervisning*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Frank, E. (2009). *Läsförmågan bland 9-10-åringar. Betydelsen av skolklimat, hem- och skolsamverkan, lärarkompetens och elevers hembakgrund*. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Gibbons, P. (2002) *Stärk språket, stärk lärandet- Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråks elever i klassrummet*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Gustafsson, J-E. & Rosén, M. (2005) *Förändringar i läskompetens 1991-2001- en jämförelse över tid och länder*. Göteborg: Göteborg Universitet.

Gustavsson, J-E & Myrberg, E. (2002). *Ekonomiska resursers betydelse för pedagogiska resultat*. Stockholm: Liber.

Jönsson, K. (2007). *Litteraturarbetets möjligheter – En studie av barns läsning i årskurs F-3*. Malmö: Malmö Högskola.

Kveli, A-M. I: Larsson, A. & Nilsson, L.(2008) *Lärares tankar om lärarrollen- och faktorer som kan påverka*. Kalmar: Högskolan i Kalmar.

Langer, J. A. (2005). *Litterära föreställningsvärldar – Litteraturundervisning och litterär förståelse*. Göteborg: Daidalos.

Liberg, C. I: Skolverket (2010). *Texters, textuppgifters och undervisningens betydelse för elevers läsförståelse. Fördjupad analys av PIRLS 2006*. Stockholm: Skolverket.

Liberg, C. (2008). Läs- och skrivutveckling och ett utökat läraruppdrag. I: *Linköping Electronic Conference Proceedings, No. 32*. Tillgängligt: <http://www.ep.liu.se/ecp/032/004/ecp08322004.pdf>. Hämtat 22 november 2014.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Lundberg, I. (2010). *Läsningens psykologi och pedagogik*. Stockholm: Natur & Kultur.

Lundgren, Ulf P, Säljö, R. & Liberg, C. (red) (2010). *Lärande, skola, bildning: Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.

Normell, M. (2002). *Pedagog i en förändrad tid – om grupphandledning och relationer i skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Ohlin-Scheller, C. (2014). *Läsrörelser- om läsande, läsundervisning och nya medier i PISA-undersökningarnas tidevarv*. Tillgänglig:

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:767414/FULLTEXT01.pdf>. Hämtat: 8 december 2014.

Olin-Scheller, C. (2006). *Mellan Dante och Big Brother – en studie om gymnasieelevers textvärldar*. Karlstad: Karlstads universitet.

Pettersson, D. & Wester, A. I: Lundgren, U. Säljö, R. & Liberg, C (red) (2010). *Lärande, skola, bildning – grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & kultur.

Pettersson, D. (2008). *Internationell kunskapsbedömning som inslag i nationell styrning av skolan*. (Doktorsavhandling, Uppsala studies in education, 0347-1314;120). Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Schmidt, C. I: Wedin, Å. & Hedman, C (red) (2013). *Flerspråkighet, litteracitet och multimodalitet*. Lund: Studentlitteratur.

Schmidt, C. & Gustavsson, B (2011). Läsande och skrivande som tolkning och förståelse. Skriftspråk som meningsskapande literacypraktik. I: *Pedagogisk forskning i Sverige*. Årgång 16, nr. 1, s. 36-51.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Skolverket (2014). *PM – Resultat från nationella prov i årskurs 3, vårterminen 2014. 2014-10-21*. Tillgängligt: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3337>. Hämtat: 21 november 2014.

Skolverket (2013). *PISA 2012. 15-åringars kunskaper i matematik, läsförståelse och naturvetenskap*. Rapport 398.

Skolverket (2012a). *Med fokus på läsande. Analys av samstämmigheten mellan svenska styrdokument, ämnesprov i svenska och PIRLS 2011*.

Skolverket (2012b). *PIRLS 2011. Läsförmåga hos svenska elever i årkurs 4 i ett internationellt perspektiv*. Rapport 381.

Skolverket (2011a). *Hur har reformerna i grundskolan påverkat lärarnas arbete?* Tillgängligt: <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/nyhetsarkiv/2.8084/hur-har-reformerna-i-grundskolan-paverkat-lararnas-arbete-1.225015>. Hämtat: 20 november 2014.

Skolverket (2011b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Västerås: Edita.

Skolverket (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? - kunskapsöversikt om betydelsen över faktorer*. Tillgängligt: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2260. Hämtat: 20 november 2014.

Skolverket (2003). *Självkänslan och skolans vardag- En enkätstudie av elevers och lärares attityder till information och kommunikation, lusten att lära, tid för lärande*. Tillgängligt: http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D1163. Hämtat 15 januari 2015.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sülau

HT-14, GT700L

Stensmo, C. (2007). *Pedagogisk filosofi*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2011). *Kontext och mänskliga samspel – ett sociokulturellt perspektiv på lärande*. Utbildning och demokrati 2011, vol 20, nr3, s.67-82.

Säljö, R. (2010). I: Lundgren, Ulf P, Säljö, R. & Liberg, C. (red) (2010), *Lärande, skola, bildning: Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.

Tengberg, M. (2014a.). *Konstruktion och bedömning av förmågan att läsa (och förstå) skönlitterär text. Två nedslag i det nationella provets läsförståelsedel, åk 9*. Educare - vetenskapliga skrifter. Tillgängligt: <http://www.mah.se/upload/FAKULTETER/LS/Publikationer/EDUCARE/Educare%202014.1.pdf>. Hämtat 12 december 2014.

Tengberg, M. (2014b). *Att pröva elevers läsförmåga i årskurs nio - En analys av uppgiftskonstruktioner i det nationella provet i svenska, delprov A Att läsa och förstå*. Utbildning & Demokrati 2014, vol 23, nr 2, 109–132.

Törnblom, M. (2006) *Självkänsla nu! Din personliga coach visar hur*. Stockholm : Forum

The Guardian (2014). Elektronisk tidningsartikel. *OECD and Pisa test are damaging education worldwide-academics*.

Tillgängligt: <http://www.theguardian.com/education/2014/may/06/oecd-pisa-tests-damaging-education-academics>. Publicerat 2014-05-06. Hämtat 8 december 2014.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgängligt: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtat: 26 november 2014.

Högskolan Kristianstad

Julia Andersson

Hanna Sörlau

HT-14, GT700L

Westlund, B. (2013). *Att bedöma elevers läsförståelse – en jämförelse mellan svenska och kanadensiska bedömningsdiskurser i grundskolans mellanår*. Stockholm: Natur & Kultur

Westlund, B. (2009). *Att undervisa i läsförståelse. Lässtrategier och studieteknik*. Stockholm: Natur & Kultur

Bilaga

Bilaga 1

Vårt syfte är att fånga lärares tankar kring de sjunkande resultaten i läsning i de nationella och internationella undersökningar som genomförts 2000-2014. De frågor som vi vill utgå från är:

* Bakgrund - hur länge har du varit i yrket?

På vilket sätt upplever lärarna den negativa utvecklingen?

- Har skolan uppmärksammat och diskuterat resultaten? Genom vilka "källor" har du fått ta del av resultaten?
- På vilket sätt har du upplevt resultaten från PISA?
- På vilket sätt har du upplevt resultaten från PIRLS?
- På vilket sätt har du upplevt resultaten från de nationella proven?
- Anser du att de överensstämmer med hur det ser ut i skolorna?
- Upplever du att elevers läsförmåga har förändrats?
- Rapporterna visar på sjunkande resultat, vad anser du att detta kan bero på?

I vilka avseenden påverkar det lärarnas undervisnings praktik?

- Har du förändrat något i din undervisning på grund av de internationella rapporternas resultat?
- Hur lägger du upp din undervisning i läsning? Är det något du lägger mer/mindre fokus på?
- På vilket sätt påverkar läromedlet resultaten?
- Känner du att den nya läroplanen hjälper/stjälper dig i din undervisnings praktik?

Påverkar de negativa resultaten lärarnas självkänsla?

- Upplever du att resultaten påverkar din självkänsla?

- Har du fått någon fortbildning?
- Hur har det sett ut i din skola?
- Hur har det sett ut i din kommun?